

ANNA POLC

**DZIEJE PARAFII
PINCZYN W LATACH
1920 – 2005**

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	3
Wstęp	4
I. Dzieje parafii Pinczyn do 1920 roku	6
§ 1. Uwarunkowania geograficzno-historyczne.	6
§ 2. Geneza parafii w Pinczynie.	11
II. Miejsca kultu	14
§ 1. Świątynia.	14
§ 2. Kościół filialny.	23
§ 3. Cmentarz, kapliczki i krzyże.	24
III. Podstawy materialne parafii.....	31
§ 1. Grunty parafialne.	31
§ 2. Ofiary i opłaty.....	32
IV. Struktura demograficzno-społeczna parafii Pinczyn w latach 1920-2005	34
§ 1. Demografia parafii w latach 1920-2005.	34
§ 2. Rozwarstwienie zawodowe.....	36
V. Duszpasterze parafii Pinczyn w latach 1920-2005	37
§ 1. Proboszczowie.	37
§ 2. Kapłani wikariusze.	44
VI. Duszpasterstwo sakramentalne.....	49
§ 1. Udzielanie sakramentów w parafii.	49
§ 2. Porządek służby Bożej.....	54
VII. Inne formy duszpasterstwa.....	56
§ 1. Misje i rekolekcje.....	56
§ 2. Katechizacja.....	57
§ 3. Chór „Cecylia”.....	60
§ 4. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i Żywy Różaniec.	63
Zakończenie	69
Bibliografia	71

WYKAZ SKRÓTÓW

ADP – Archiwum Diecezjalne w Pelplinie

APB – Archiwum Państwowe w Bydgoszczy

APG – Archiwum Państwowe w Gdańsku

APP – Archiwum Parafii Pinczyn

AZKiWP – Archiwum Zespołu Kształcenia i Wychowania w Pinczynie

DWA – Dokumenty Własne Autora

KKK – Katechizm Kościoła Katolickiego

KPK – Kodeks Prawa Kanonicznego

NSP – Narodowy Spis Powszechny

UGZ – Urząd Gminy Zblewo

WSTĘP

Parafia to terytorium i wspólnota wiernych powierzone przez biskupa proboszczowi. Rozwój chrześcijaństwa pociągnął za sobą, począwszy od IV wieku, podział diecezji na parafie. Parafia będąc podstawą komórką struktury kościelnej i życia religijnego, skupioną wokół kościoła, wywarła głęboki wpływ na administracyjną geografę Europy i dała początek większości wsi.¹

Opisywanie dziejów danej parafii to nie tylko rozpatrywanie spraw związanych z tworzeniem się struktur instytucjonalno-bytowych, ale również rozpatrywanie realizacji zadań powierzonych przez Kościół wszystkim wiernym, którzy poprzez swoje zaangażowanie w życie i działalność parafii dążą do ostatecznego celu, jakim jest zbawienie.

Tematem niniejszej pracy są „Dzieje parafii Pinczyn w latach 1920 – 2005”. Ramy czasowe zostały umieszczone celowo, ponieważ Pinczyn jest jedną z najstarszych parafii na Kociewiu, jej początki sięgają XIII wieku. Trudno w jednej pracy zawrzeć tak długą historię. Poza tym początki tej parafii interesowały historyków i doczekały się opracowania przez ks. Stanisława Kujota. Edyta Wiśniowska w książce „Pinczyn. Monografia wsi kociewskiej” też dużo miejsca poświęciła najstarszym dziejom parafii. Stąd taki wybór ram czasowych, by opisać historię najnowszą, od odzyskania przez Polskę niepodległości w 1920 roku do roku 2005.

Praca opiera się przede wszystkim na źródłach archiwalnych. Wykorzystano też literaturę przedmiotu.

¹ *Słownik kultury chrześcijańskiej*, M. Lemaitre, M. Quinson, V. Sot, przeł. T. Szafranski, Warszawa 1997, s. 227-228.

Głównym miejscem przechowywania ważnych dla tej pracy materiałów okazały się zespoły akt Archiwum Diecezjalnego w Pelplinie, Archiwum Parafialnego w Pinczynie oraz Archiwum Państwowego w Bydgoszczy. Dokumenty zawarte w tych archiwach stanowiły podstawę do poznania m. in. genezy, miejsc kultu czy pracy poszczególnych proboszczów.

Do poznania struktury demograficzno-społecznej autor wykorzystał dane znajdujące się w Urzędzie Gminy Zblewo. Do omawiania tego zagadnienia autor chciał wykorzystać informacje z Narodowego Spisu Powszechnego, jednak Urząd Statystyczny w Gdańsku posiadał jedynie dane dotyczące całej gminy Zblewo, do której należą wsie parafii Pinczyn (jedna z wsi: Góra należy do gminy Stara Kiszewa).

Literatura przedmiotu została wykorzystana przede wszystkim do poznania historii Pinczyna oraz uwarunkowań geograficznych.

Podział pracy jest rzeczowy. Jednak wewnątrz poszczególnych paragrafów zachowana jest chronologia.

Problematyka pracy została opracowana w siedmiu rozdziałach.

Pierwszy rozdział zatytułowany „Dzieje parafii Pinczyn do 1920 roku” zawierać będzie omówienie uwarunkowań geograficzno-historycznych i genezę parafii.

Rozdział drugi „Miejsca kultu” poświęcony będzie świątyni i jej wyposażeniu, kościołowi filialnemu w Górze, cmentarzowi i kapliczkom oraz krzyżom.

Następny rozdział noszący tytuł „Podstawy materialne” będzie zawierał omówienie problemu gruntów parafialnych, składek i opłat.

Czwarty rozdział „Struktura demograficzno-społeczna parafii Pinczyn w latach 1920-2005” będzie przedstawiał demografię parafii i rozwarstwienie zawodowe.

Piąty z rozdziałów p.t.: „Duszpasterze parafii Pinczyn w latach 1920-2005” będzie prezentował sylwetki proboszczów i innych kapłanów pracujących w parafii w wybranych latach.

W rozdziale szóstym „Duszpasterstwo sakramentalne” autor zajmie się sakramentami udzielanymi w parafii oraz niektórymi sakramentaliami.

Siódmy rozdział zatytułowany „Inne formy duszpasterstwa” będzie omówieniem następujących zagadnień: misje i rekolekcje, katechizacja, chór „Cecylia”, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i opis róż różańcowych.

W zakończeniu autor zamieści swoje spostrzeżenia i wnioski.

Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tej pracy.

ROZDZIAŁ I

DZIEJE PARAFII PINCZYN DO 1920 ROKU

Pinczyn to jedna z wsi kociewskich. Parafia w tej miejscowości ma długą i ciekawą historię. Jej początki sięgają XIII wieku. Uwarunkowania geograficzno-historyczne ukażą położenie wsi i ślady najstarszego osadnictwa na Kociewiu.

§ 1. Uwarunkowania geograficzno-historyczne.

Kociewie jest mało znaną w Polsce krainą. To drugi co do wielkości (po Kaszubach) zwarty etnicznie i kulturowo region Pomorza. Jego obszar obejmuje około 3100 km² powierzchni w większości należącej administracyjnie do województwa pomorskiego (28% leży w województwie kujawsko-pomorskim).¹

Położenie regionu wyznacza wschodni brzeg stukilometrowego odcinka dolnej Wisły, od południa granicę Kociewia wyznaczają miejscowości Łązek, Drzycim i Gruczno. Granicę zachodnią można poprowadzić trasą na południe od wsi Nowy Wiec, dalej przez Wysin, Stare Polaszki, Konarzyny, Czarną Wodę i Szlachtę do miejscowości Linówek. Od strony północnej rozgraniczenie to można przeprowadzić szlakiem Pszczółki – Trąbki Wielkie.²

¹ T. Wiczyński, R. Szwoch (Red.), *Kociewie kraina wśród lasów, jezior i rzek*, Starogard Gdański 2005, s. 9.

² *Tamże*.

Teren, który w sensie etnicznym określa przede wszystkim gwara (jako najbardziej uchwytne elementy) zamieszkiwany jest przez Kociewiaków, których historycznie podzielono na trzy zasadnicze grupy: kociewską, kociewsko-borowiacką i nizin nadwiślańskich. Nazwa Kociewie zaczęła się upowszechniać w XIX wieku, jednak etymologiczne pochodzenie tego słowa nie jest jednoznacznie wyjaśnione.³

1. Mapa – Pinczyn zaznaczony kółkiem.

Swe walory krajobrazowo – przyrodnicze region zawdzięcza przynależności do różniących się między sobą krain geograficznych: Pojezierza Starogardzkiego, Równiny Tucholskiej i Doliny Dolnej Wisły. Ukształtowanie powierzchni Kociewia jest dziełem lądolodu skandynawskiego oraz wpływających zeń wód roztopowych. Na krajobraz tego obszaru składają się lekko sfalowane równiny, miejscami płaskie. Pinczyn leży na wysokości 102-142 m n.p.m.

Na całym Pojezierzu występują przyniesione przez lądolód głązy narzutowe. Jeden z największych znajduje się w okolicy Pinczyna. Ma wymiary: obwód 14 m,

³ Zob. J. Milewski, *Pojezierze kociewskie i okolice. Przewodnik turystyczny*, Gdańsk 1984, s. 7-8.

wysokość 2,2 m, długość 5 m. Jest zwany „Diabelskim Kamieniem”, za pomocą którego – jak głosi legenda – diabeł próbował kiedyś zniszczyć osiedle.⁴

Podstawowym elementem krajobrazu kociewskiego są też wody, na które składają się kompleksy jezior, rzeki, strugi, potoki i strumyki. Kilometr na południe od wsi jest dolina rzeczki Piesienicy, za którą rozciągają się lasy.⁵

Nazwa wsi jest najpewniej nazwą dzierżawczą, utworzoną przyrostkiem –in (w XVI-XVIII w. też –ino) od nazwy osobowej Pieniek czy Pieńk.⁶ Zapis miejscowości w różnych okresach kształtował się następująco: Pintschin 1347, Pyntczin 1414-1438, Pynczino 1543, Pinczyno 1583, Pinczyn 1750.⁷

Na terenie wsi znaleziono ślady najstarszego osadnictwa na Kociewiu, między innymi dwuścienną siekierkę z popielatego, biało nakrapianego krzemienia, wydobywanego w latach 2500-1700 p.n.e. w Rachowie pod Zawichostem. Nad rzeczką Piesienicą zachowały się ślady wczesnośredniowiecznego grodziska wyżynnego (VII-IX w.).⁸

Od drugiej połowy X do początków XIV w. teren dzisiejszego Kociewia wchodził w skład księstwa gdańskopomorskiego. Do połowy XIV w. wieś istniała na prawie polskim. W 1347 r. została przeniesiona na prawo chełmińskie. Za czasów krzyżackich administracyjnie wchodziła w skład klucza kiszewskiego wójtostwa tczewskiego. Po pokoju toruńskim w 1466 r. Pinczyn stał się własnością królewską i należał do starostwa kiszewskiego powiatu tczewskiego. Powiat ten wchodził w skład województwa pomorskiego, jednego z trzech, na które zostały podzielone Prusy Królewskie. W czasie „potopu szwedzkiego” w latach 1655-1660 Pinczyn, podobnie jak całe Prusy Królewskie, został bardzo zniszczony. Brak jest bliższych danych, w jakim czasie i na jakich warunkach wieś z własności królewskiej przeszła w ręce prywatne. Na podstawie kontraktu z 1744 r. starosta kiszewski Skorzewski oddał dobra pinczyńskie w dzierżawę na 50 lat Aleksandrowi Czapskiemu. Ten najchętniej przebywał w centralnej Polsce, a w Pinczynie zastępował go rządcą.⁹ Właściciele

⁴ *Tamże*, s. 131.

⁵ Lasy Kociewia to w dużej części Bory Tucholskie. Bory, nazywane też „zielonym morzem”, stanowią jeden z największych w Polsce kompleksów leśnych – około 1170 km², z czego ok. 30% mieści się w granicach Kociewia.

⁶ B. Kreja, *Nazwy miejscowe Kociewia i okolicy*, Gdańsk 1988, s. 101.

⁷ *Tamże*.

⁸ Zob. E. Wiśniowska, *Pinczyn. Monografia wsi kociewskiej*, Gdańsk 1981, s.10; J. Milewski Cz. Skonka, *Kociewie. Przewodnik turystyczny*, Gdańsk 1977, s. 122-123.

⁹ APG, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* wydany pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego, Warszawa 1887, s. 165.

Pinczyna często się zmieniali. W 1784 r. właścicielką była Anna Magdalena z Szultzów generałowa von Świącicka. W 1795 r. dziedzicem dóbr pinczyńskich był Jan Wernikowski, w latach 1799-1805 Gotartowscy, w latach 1806-1815 Lewald-Jezierscy. W 1825 r. arendatorką była Brygida Płaskowska z Jezierskich, która mieszkała w pobliskiej wsi Góra. Przypuszczalnie od 1816 r. właścicielem Pinczyna był szlachcic polski Hulewicz. Następnymi właścicielami tej wsi byli: Niemiec Schultz (1835-1847), Łukowicz (1847-1852) i Niemiec Leopold Freundt (1852-1887).¹⁰

Po śmierci Freundta, ostatniego właściciela, w dziejach Pinczyna rozpoczął się okres ściśle związany z pruską polityką wobec ziem polskich. Niemcy, dążąc do zgermanizowania całego Pomorza, stosowali różnorodne formy osłabiania polskości i polskiego stanu posiadania. Akcja ta nasiliła się szczególnie w drugiej połowie XIX w., za rządów kanclerza Bismarcka. 26 kwietnia 1886 r. została wydana pruska ustawa o utworzeniu Komisji Kolonizacyjnej, której zadaniem był wykup gruntów od ziemian polskich. Na wykupioną ziemię sprowadzano i osiedlano głównie chłopów niemieckich. W wyniku tej akcji powstały na całym Pomorzu, również na Kociewiu, wsie typowo niemieckie, np. Krag, Sumin, Jezierce, Semlin. Niemieckiej parcelacji przeciwstawiono od 1888 r. polską parcelację. Prowadzono ją przy pomocy specjalnych spółek pod kierunkiem wybitnych działaczy tego okresu, takich jak np. ziemianin Teodor Kalkstein z Jabłówka w powiecie starogardzkim. Polską parcelację, zwaną później systemem Kalksteina, zastosowano po raz pierwszy w Pinczynie. Polegała ona na tym, że wszyscy osadnicy nabywający parcele organizowali się w spółkę, co ułatwiało wykup ziemi. Spółka brała na siebie uzyskanie kredytów bankowych, umożliwiając parcelantom w pierwszym okresie jedynie wpłaty niewielkiej części ogólnej wartości parceli. Przejmowała też solidarną odpowiedzialność za wszelkie zobowiązania członków wynikające z tytułu nabycia ziemi aż do zakończenia spłat.¹¹

Gdy umarł Leopold Freundt, który nie zostawił bezpośrednich spadkobierców, postanowiono wykupić od Niemców jego majątek obejmujący około 1200 ha i rozparcelować wśród miejscowych i okolicznych chłopów. Największy trud czekał spółdzielców przy wznoszeniu własnych zabudowań. Od 1890 roku Niemcy przestali udzielać koncesji na budowę domów mieszkalnych. Wśród parcelantów był Józef Stopa, który jeszcze przed Drzymałą kupił sobie wóz cygański i w nim zamieszkał. Lata 1888-1893 były bardzo trudne dla spółdzielców. Niemcy starali się różnymi sposobami

¹⁰ E. Wiśniowska, *dz. cyt.*, s. 12-13.

¹¹ *Tamże*, s. 14-21.

nie dopuścić do ustabilizowania stosunków gospodarczych, szczególnie od czasu, gdy spostrzegli, że w spółce są sami Polacy.

Przełom w działalności pierwszej na Kociewiu spółki parcelacyjnej nastąpił w 1893 roku. Na jej czele stanął wtedy nowy zarząd, a funkcję dyrektora objął proboszcz Pinczyna, ks. dziekan Józef Larisch.¹² Zarządowi temu udało się wyprowadzić parcelantów z kłopotów i niepewności. Spółka rolna w Pinczynie, po spłaceniu wszystkich kredytów została rozwiązana w 1906 roku. W wyniku jej działalności powstało 195 polskich gospodarstw rolnych, położonych wokół Pinczyna i dotąd istniejących.

Współcześni mieszkańcy Pinczyna uczcili 70 rocznicę powstania polskiej spółki parcelacyjnej. W centrum wsi został wzniesiony pamiątkowy obelisk, na tablicy którego wyryto napis:

1888-1958

Polskiej ziemi nie oddali,

Krwia i potem ją oblali.

Polskę jak matkę swą kochali

Nam potomnym przykład dali.

Z okazji 70-lecia założenia pierwszej spółdzielni rolniczo - parcelacyjnej na Ziemi Kociewskiej –

Rodacy

2. Obelisk upamiętniający powstanie polskiej spółki parcelacyjnej.

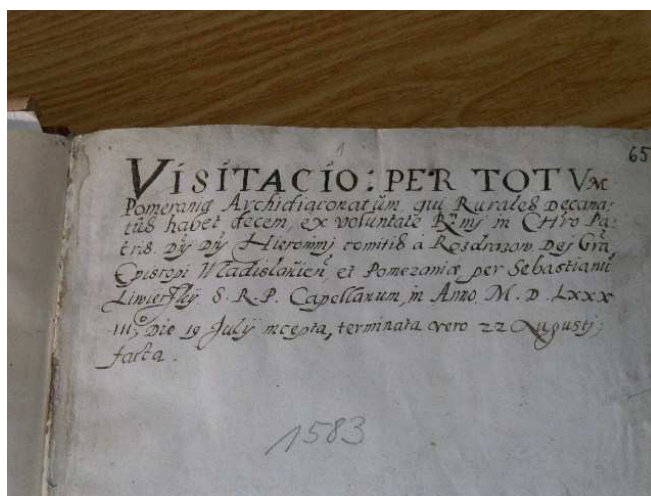
W 1920 roku, po półtorawiekowej niewoli, Pinczyn wraz z całym Pomorzem Gdańskim powrócił do Polski.

¹² Zob. *tamże*, s. 22.

§ 2. Geneza parafii w Pinczynie.

Erygowanie nowej placówki duszpasterskiej było i jest doniosłym wydarzeniem dla Kościoła diecezjalnego, a przede wszystkim dla lokalnej wspólnoty. Początki parafii w Pinczynie sięgają XIII wieku.¹³ Związane są z osobą Sambora II, księcia pomorskiego na Lubiszewie. Ks. Kujot pisze: „Widać, że przy założeniu parafii pinczyńskiej o to szło, żeby kilka osad z dawniejszej jakiejś parafii wyjąć, którą według położenia wzajemnego kleszczewska była”.¹⁴ W chwili założenia parafia, jak i wieś były własnością księcia. Do niewielkiej parafii należały majątki szlacheckie: Góra, Piesienica, Sucymin i wsi włościańskie Samlin i Samlinek. Parafia Pinczyn należy w tym czasie do dekanatu starogardzkiego.¹⁵ Kościół jest pod wezwaniem św. księżniczki Elżbiety.¹⁶

Do XVI w. prawie nie ma wiadomości na temat dziejów parafii. Z wizytacji dokonanej przez biskupa Rozdrażewskiego w 1583 r. wiadomo, że w Pinczynie stał drewniany kościół, bardzo podupadły, od trzech lat nie było w nim proboszcza, którego miejsce zajął innowierca. Katolicy odzyskali go w 1607 r. Pod względem administracyjnym Pinczyn przyłączono wówczas do dekanatu tczewskiego.¹⁷

3. Strona z książki dokumentującej wizytację biskupa Rozdrażewskiego w 1583 r.

¹³ S. Kujot, *Kto założył parafie w dzisiejszej diecezji chełmińskiej?*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego, Rocznik 10”, Toruń 1903, s. 364.

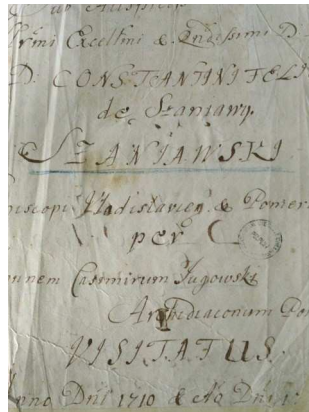
¹⁴ *Tamże*, s. 150.

¹⁵ *Zob. tamże*, s. 261.

¹⁶ S. Kujot podaje, że „prawdziwie uderzające jest wezwanie świętej księżniczki Elżbiety w Pinczynie”, *tamże*, s. 364.

¹⁷ APG, *Słownik geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich...*, s. 164-165.

W 1710 r. parafię wizytował biskup Szaniawski. Dokumenty podają, że w tym roku parafią w Pinczynie opiekował się proboszcz z Pogódek.

4. Strona z księgi dokumentującej wizytację biskupa Szaniawskiego w 1710 r.

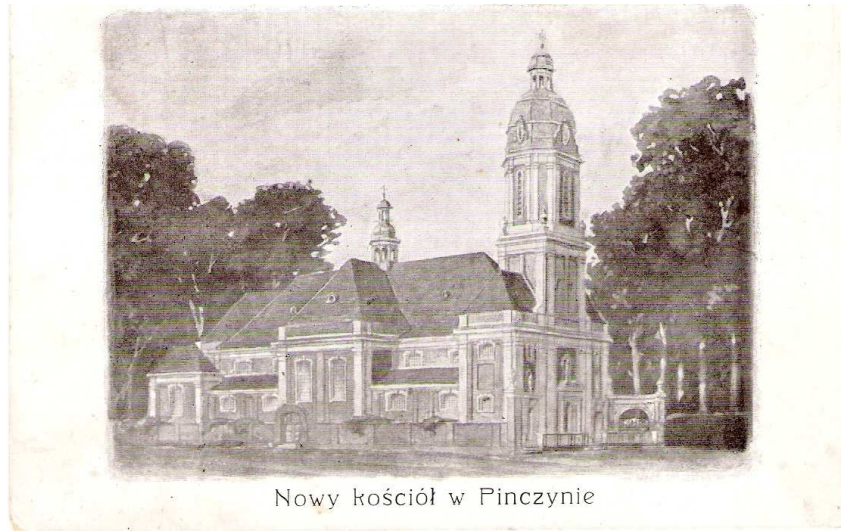
W 1733 r. parafię objął ks. Michał Gamratowski. Odtąd parafia miała stałych duszpasterzy. Biskup kujawski Aleksander Czapski w 1742 r. dał ks. Gamratowskiemu pozwolenie na rozebranie starego i wybudowanie nowego kościoła. Nastąpiło to w ciągu roku. Nowy, również drewniany kościół stanął na miejscu poprzedniego i przetrwał 183 lata.

5. Kościół drewniany w Pinczynie wybudowany w 1743 r.

Liczba mieszkańców parafii stopniowo wzrastała. W 1867 r. były 983 osoby, a w 1895 r. liczono 1111 dusz.¹⁸ Wielką rolę w rozwoju wsi i parafii Pinczyna w końcu XIX i pierwszej połowie XX wieku odegrali miejscowi księża, a szczególnie ks. Józef Larisch, ks. Stanisław Hoffmann i ks. Franciszek Kirstein. Ks. Larisch był gorliwym patriotą, działaczem ludowym i społecznikiem. Przybył do Pinczyna w okresie parcelacji majątku. W krytycznym momencie działalności Spółki Parcelacyjnej objął funkcję jej prezesa i doprowadził ją do pełnego sukcesu. Zmarł w Pinczynie 5 listopada 1919 r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Kolejni dwaj kapłani będą proboszczami Pinczyna po 1920 r. i ich działalność będzie opisana szerzej w paragrafie poświęconym proboszczom.

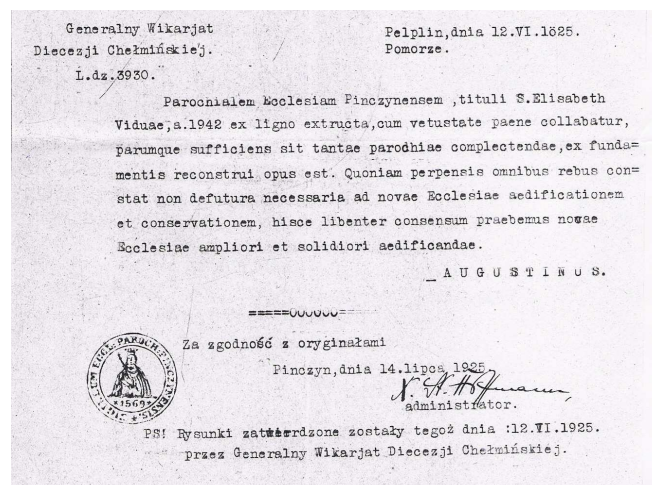
¹⁸ *Tamże.*

2. Pocztówka z projektem nowego kościoła w Pinczynie.

3. Pocztówka ukazująca kościół w Pinczynie jaki rzeczywiście powstał.

4. Zgoda biskupa chełmińskiego Augustyna Rosentretera na budowę kościoła w Pinczynie.

Pierwsza wojna światowa była jedną z przyczyn opóźnienia budowy. Ks. Hoffmann tak pisał do wojewody pomorskiego Jana Brejskiego „Rozpocząć wypada, by dzieło przed dziesięciu akurat laty zaprojektowane wreszcie wykonać, by licznym bezrobotnym parafianom, robotnikom i rzemieślnikom dać pracę i zarobek a zakupiony materiał uchronić od zepsucia”.¹ W tym celu ksiądz starał się o kredyt. Wojewoda Brejski nie uwzględnił prośby o długoterminową pożyczkę tłumacząc się, że dysponuje kredytami na ściśle określone cele, ale przedłożył wniosek ks. Hoffmanna w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Wydział Ziem Odzyskanych w Poznaniu.² 16 maja 1924 roku ksiądz Stanisław otrzymał odpowiedź, że o państwową pożyczkę może się starać tylko w Banku Budowlanym.³

W marcu 1925 roku ks. Stanisław Hoffmann pisał do konserwatora zabytków pana Pajzderskiego w Poznaniu z prośbą o opinię, czy stary kościół może być rozebrany. Zdanie konserwatora o kościele z 1742 roku było takie, że nie posiada on większego znaczenia zabytkowego. W nowym kościele zalecił umieścić wszystkie stare sprzęty, szczególnie ołtarze.⁴ Państwowy Urząd Budownictwa po zbadaniu stanu starego kościoła wydał opinię, że nawet kapitalny remont nie pomoże.⁵ Kierownik Urzędu Budownictwa, Antoni Okonek poparł myśl budowy nowego kościoła, tym bardziej że parafia zgromadziła materiały, które wycenił na 40 tysięcy złotych.

Z datą 9 czerwca 1925 roku ks. Hoffmann otrzymał od Wojewody Pomorskiego w Toruniu zgodę na rozebranie starego kościoła i budowę nowej świątyni.⁶

¹ APB, Akta w sprawie budowy nowego kościoła w Pinczynie 1924-1926 sygn. 3662.

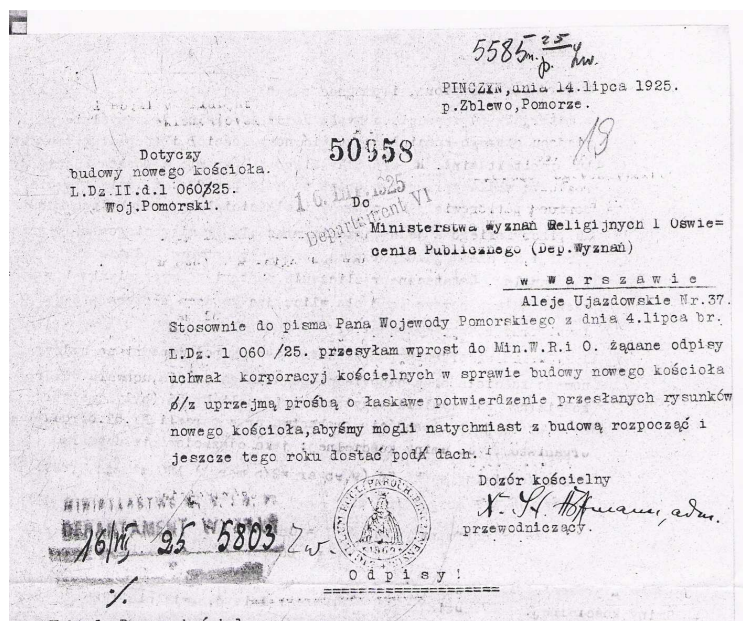
² Tamże.

³ Tamże.

⁴ Tamże.

⁵ Zob. tamże.

⁶ Tamże.

5. Pismo ks. Hoffmanna do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Dokumentację projektową wykonał inż. architekt Roger Stawski z Poznania, a zrealizowała go firma budowlana Jana Pillara ze Starogardu. Prace nadzorował inż. Antoni Okonek. Koszty budowy zostały rozłożone na całą parafię, to znaczy dwie trzecie patronowie jako nabywcy i właściciele gruntu byłego majątku pinczyńskiego, a jedna trzecia reszta parafii.⁷ Pieniądze na ten cel wpłynęły również od duchowieństwa diecezji chełmińskiej, któremu ks. Hoffmann w formie podziękowania wysyłał *Kalendarz zmarłych księży od 1842 roku* swojego autorstwa. Ludziom spoza Pinczyna za datki na rzecz kościoła rewanżował się czarnymi ramkami do obrazów, które w tym celu wykonywali parafianie.⁸ Celem stworzenia potrzebnego miejsca na budowę jednomyślnie przyłączono parcelę nr 56, która była własnością probostwa i parcelę nr 57 (ogród organistówki) do Gminy Kościelnej. Reprezentacja Gminy Kościelnej i Patronatu podjęły uchwałę o odszkodowaniu za parcelę nr 56 (9,95 ar) 120 złotych, a za parcelę nr 57 (7,97 ar) 100 złotych.⁹

Kościół został zbudowany w stylu neobarokowym, powtórzonym (na Kociewiu) w Lubichowie, Suminie i Starogardzie. Użyto czerwonej cegły dowiezionej z cegielni w Sucuminie, otynkowano i pokryto czerwoną, rzymską dachówką. Kościół jest masywny i duży (długość 45 m, szerokość 22 m, wysokość w nawie głównej 12 m),

⁷ Zob. tamże.

⁸ E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s. 42; zob. J. Walkusz, *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918-1939*, Pelplin 1992, s. 316.

⁹ Tamże.

posiada wieżę pokrytą blachą. Sufit opiera się na czterech murowanych 8-metrowych filarach i ma kształt łuku z obu stron nieco równomiernie załamane. Prezbiterium jest w kształcie półkola (długość 8,5 m, szerokość 7,5 m, wysokość 7,85 m).¹⁰

6. Kościół od strony głównego wejścia. Widok obecny.

7. Kościół od strony cmentarza.

¹⁰ *Tamże.*

Po II wojnie światowej budynek kościoła był w dobrym stanie. Jedynie dach wymagał naprawy, której nie można było wykonać z powodu braku odpowiednich dachówek.¹¹ Uzupełnienia wymagały urządzenia wewnętrzne kościoła. Budynek był wewnątrz nie malowany.

8. Prezbiterium. Stan obecny.

9. Nawa główna z widokiem na chór i organy. Stan obecny.

W wieży kościoła znajdują się trzy dzwony. Sygnaturka, jeden dzwon zabytkowy z 1711 roku i drugi zakupiony w 1955 roku. Zabytkowy dzwon ze spiżu ma wymiary 63,5 cm szerokości i 50 cm wysokości. W górnej części dzwonu jest napis:

¹¹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1949.*

ME FECIT MICHAEL WITWERCK GEDANI A PESTE FAME ET BELLO LIBERA NOS DOMINE (Mnie wykonał Michał Wittwerck z Gdańska. Od powietrza, głodu i wojny zachowaj nas Panie). W dolnej części dzwonu jest napis: ANNO 1711 HANC CAMPANAM VILLA GORA TRANSFUNDI CURAVIT (ROK 1711 darował mnie Hanc Campanam ze wsi Góra). Między tymi napisami mieszczą się wizerunki św. Elżbiety i św. Rocha.

10. Dzwon z 1711 roku.

E. Wiśniowska podaje,¹² że w parafii jest drugi zabytkowy, większy dzwon o wymiarach 69 cm wysokości i 90 cm szerokości z 1880 roku. Posiada napis: EVDIT ME JEAN COLLIER GEDANI LEONE XIII PAPA JOANE EPISKOPO COLMENSI REISKE PAROCHO LOCI (Wykonał mnie Jan Collier z Gdańska za czasów papieża Leona XIII i Jana biskupa chełmińskiego; Reiskiego proboszcza miejscowego). Dzwony te w czasie okupacji zostały wywiezione przez Niemców. Ks. proboszcz Kirstein w sprawozdaniu ze stanu parafii za rok 1949 podaje informację, że odzyskał jeden dzwon¹³, a Wiśniowska pisze, że ks. Kirstein odnalazł dwa dzwony we Wrocławiu i że wróciły one do Pinczyna¹⁴. Jednak drugi, większy dzwon ma napis w języku polskim: CIEBIE JÓZEFIE SŁAWIĄ NIEBIESKIE ZASTĘPY, NIECHAJ TWĄ CHWAŁĘ GŁOSZĄ TAKŻE DZWONÓW CHÓRY. PARAFIA PINCZYN DIEC. CHEŁMIŃSKA R.P.1955.

¹² E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s.46.

¹³ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1949.*

¹⁴ E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s.46.

11. Dzwon z 1955 roku.

Na zamówienie ks. proboszcza Kirsteina artysta rzeźbiarz Ignacy Zelke z Torunia wykonał nowe stacje Drogi Krzyżowej. Poświęcił je 5 sierpnia 1951 roku ks. biskup ordynariusz dr Kazimierz Józef Kowalski.¹⁵

W 1952 roku przeprowadzono remont dachu na kościele.¹⁶ Za zgodą Kurii i pod kierunkiem artysty prof. Wierusz Kowalskiego z Gdańska Wrzeszcza nawy boczne i częściowo nawa główna otrzymały polichromię.¹⁷

12. Fragment polichromii. Kapłan sprawujący Eucharystię ma rysy ks. Hoffmanna.

¹⁵ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1951*.

¹⁶ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1952*.

¹⁷ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1953*.

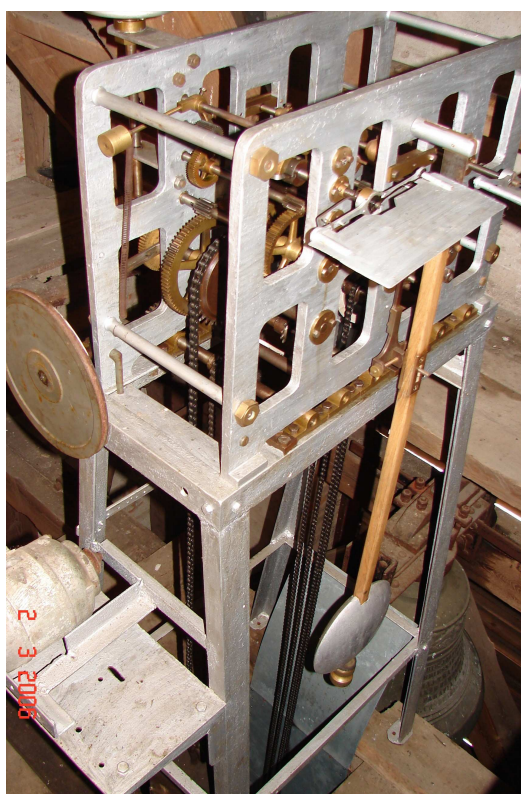
Natomiast w 1954 roku ukończono malowanie wnętrza kościoła. Malował Jan Brzoza pod kierunkiem wyżej wspomnianego profesora.¹⁸ Inwestycją poczynioną przez ks. Kirsteina na marzec 1957 roku były nowe ławki.¹⁹

W październiku 1965 roku odbyło się oddanie parafii w macierzystą niewolę Maryi, sprawiono wtedy nowy obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy.²⁰

W 1971 roku ks. proboszcz Józef Bogalecki zaplanował wykonanie ołtarza „twarzą do wiernych” i trzy figuralne witraże w prezbiterium.²¹

W 1973 roku założono nagłośnienie kościoła, wykonano remont dachu i tynków zewnętrznych.²² Na zarządzenie ks. biskupa Kazimierza Józefa Kowalskiego w 1975 roku dokonano naprawy wieży kościelnej.

Obecny ks. proboszcz M. Bizoń zadbał o bieżącą naprawę dachu, dokonał wymiany rynien i zajął się naprawą zegara wieżowego.²³

13. Mechanizm zegara wieżowego.

¹⁸ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1954.*

¹⁹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1957.*

²⁰ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1965.*

²¹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1971.*

²² ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1973.*

²³ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem.

§ 2. Kościół filialny.

W miejscowości Góra, która należy do parafii Pinczyn, znajduje się kaplica pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.

3 stycznia 1995 roku Anna i Henryk Lipsy przekazali parafii ziemię o powierzchni 1,4126 ha. Pozwolenie na budowę kaplicy uzyskano 30 września 1998 roku. Projekt architektoniczny wykonał Leon Czerwicki ze Starogardu.

Konsekrował ks. bp Jan Bernard Szłaga w 1999 roku.²⁴

14. Początki budowy kaplicy.

15. Mury kaplicy.

16. Mieszkańcy Góry przed założeniem dachu na dzwonnicy.

17. Montaż dachu na dzwonnicy.

Mecenat nad budową kaplicy sprawował Henryk Lipski. Od samego początku mieszkańcy byli zaangażowani w budowę nowego domu Bożego.

W każdą niedzielę o godzinie 12⁰⁰ jest w kaplicy Msza święta.

²⁴ *Tamże.*

18. Kaplica Wniebowzięcia NMP. Widok obecny.

19. Wnętrze kaplicy. Stan obecny.

§ 3. Cmentarz, kapliczki i krzyże.

Obok świątyni, centralnego miejsca kultu w parafii, znajdują się inne miejsca, gdzie oddaje się cześć i chwałę Bogu. Są to przydrożne kapliczki, krzyże i cmentarz.

Cmentarz parafialny

Cmentarz znajduje się przy kościele od strony wschodniej i zajmuje powierzchnię 0,46 ha. W dawnych czasach większość cmentarzy była tak usytuowana,

gdyż chrześcijaństwo wprowadziło zwyczaj chowania zmarłych w kościele lub na terenie poświęconym przylegającym do niego. Z powodu braku źródeł, autor nie może opisać powstania cmentarza. Prawdopodobnie powstał po założeniu parafii pinczyńskiej i wybudowaniu tam kościoła, czyli już w XIII wieku. Jego lokalizacja nieznacznie różniła się od obecnej. Świadczą o tym szczątki ludzkich kości, na które natrafiono podczas wykopów związanych z telefonizacją wsi, a także przy układaniu chodników dokoła kościoła.²⁵

W czasie okupacji jednym z pierwszych zarządzeń władz okupacyjnych był nakaz usunięcia wszelkich napisów w języku polskim, w tym również z nagrobków cmentarnych.

Na parafialnym cmentarzu znajdują się groby ks. dziekana Józefa Larischa (zm.1919) i ks. Jana Rogalskiego (prochy złożono 27 maja 1946) oraz ks. proboszcza Józefa Bogaleckiego (zm.1982).

20. 21. 22. Płyty nagrobne księży: Józefa Larischa, Jana Rogalskiego, Józefa Bogaleckiego.

Są mogiły ofiar wyzwolenia: Albina Betlejemskiego i Bernarda Mazy. Na miejscowym cmentarzu spoczywa też Franciszka Powalska (1884-1970), poetka i pieśniarka ludowa.

W sprawozdaniu za rok 1949 ks. proboszcz Franciszek Kirstein podaje, że cmentarz jest prawie wypełniony. Planowane rozszerzenie nie doszło do skutku, z powodu niemożności otrzymania przewłaszczenia.²⁶ W tym samym roku zakupiono siatkę drucianą i słupy betonowe na nowe ogrodzenie za cenę stu tysięcy złotych.

²⁵ [Htp://www.kociewiak.pl/2006-05-10](http://www.kociewiak.pl/2006-05-10) g.22:34.

²⁶ ADP, *Sprawozdanie roczne z dekanatu starogardzkiego za rok 1949.*

Ks. proboszcz Mieczysław Bizoń w 2005 roku podjął starania o nowe ogrodzenie cmentarza.

23. Ruiny grobowca rodziny Schultzów w Górze.

Kapliczki i krzyże

Innymi miejscami kultu na terenie pinczyńskiej parafii są kapliczki. W Karolewie znajduje się nietypowa architektonicznie kapliczka ufundowana w 1994 roku przez rodzinę Anny i Władysława Matuszek. Oszklony domek zwieńczony został krzyżykiem pochodzącym ze zniszczonej w 1939 roku kapliczki. We wnętrzu ustawiono stare, również zachowane figurki Serca Jezusowego i Matki Boskiej. Figury są otoczone bursztynowym różańcem, który Anna Matuszek przywiozła z Fatimy. Do cokołu przymocowano znalezioną w czasie robót zakopaną granitową tablicę z nazwiskami 13 żołnierzy, którzy polegli podczas I wojny światowej ze wsi Karolewo. Kapliczka została poświęcona w maju 1994 roku przez ówczesnego proboszcza ks. Henryka Mindykowskiego.²⁷

²⁷ G. Pierzynowska, *Kapliczki i krzyże przydrożne Kociewia*, Tczew – Pelplin 2005, s. 117.

24. Kapliczka w Karolewie.

25. Tablica z nazwiskami poległych ze wsi Karolewo podczas I wojny światowej.

W miejscowości Piesienice znajdowała się Boża Męka, którą hitlerowcy w 1939 roku zrównali z ziemią. Z gruzów Jan Kuras odszukał i przechował krzyż, który wieńczył Bożą Mękę. Po wojnie w tym miejscu postawiono krzyż, który po 50 latach spróchniał. W 1996 roku powstała tu kapliczka. W oszklonej niszy stoi figura Matki Bożej udekorowana drewnianym różańcem, który ofiarodawczyni Jadwiga Zielonka przywiozła z Rzymu. Poniżej, na granitowej tablicy wykuto napis „Matko ufam Tobie”. Kapliczka została zbudowana w czynie społecznym przez firmę „Zojax” Jana Wildmana ze Zblewa przy współpracy sołtysa wsi Stanisława Fojuta. Zwieńczenie przekazał syn Jana Kurasa, Henryk. Poświęcił ją ks. Mindykowski w 1996 roku.²⁸

²⁸ *Tamże*, s. 118.

26. Kapliczka w Piesienicy.

27. Kapliczka w Górze.

28. Krzyż przy wjeździe do wsi od strony Zblewa.

29. Krzyż przy wjeździe do wsi od strony Piesienicy.

30. Krzyż przy dawnej szkole w Pałubinku.

31. Krzyż przy ulicy Nowodworskiej u p. Piotrowskiej w Pincynie.

32. Krzyż w ogrodzie u p. Kajut,
ul. Pałubińska.

33. Krzyż u p. Rogaczewskich
w Pałubinku.

34. Krzyż w Karolewie.

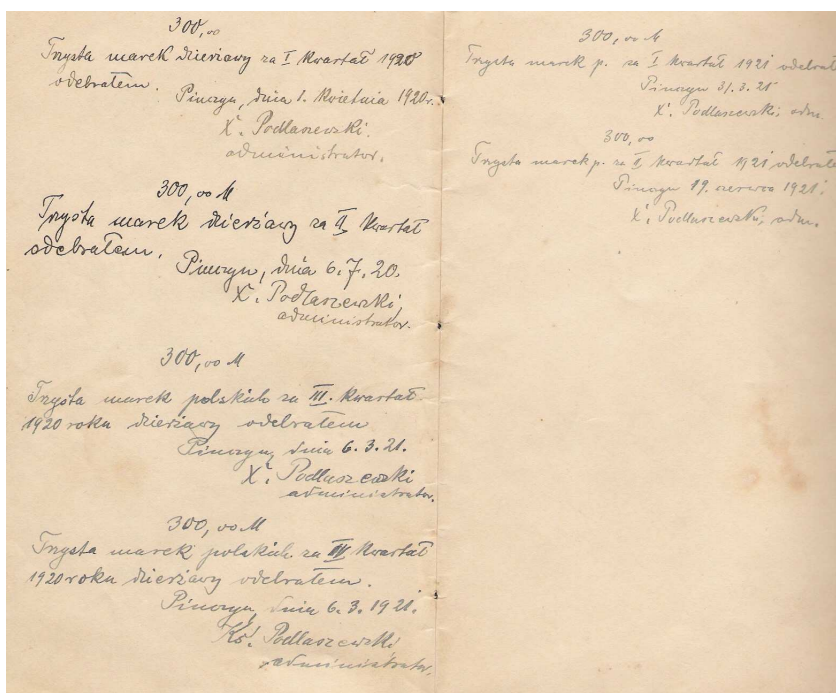
35. Krzyż w Górze.

ROZDZIAŁ III

PODSTAWY MATERIALNE PARAFII

§ 1. Grunty parafialne.

Ważną rolę w podstawach materialnych parafii zajmowała i zajmuje ziemia, będąca sama w sobie wartością.

1. Dokument poświadczający odbiór pieniędzy przez administratora parafii Pinczyna za dzierżawę ziemi w latach 1920 – 1921.

W 1949 roku 44 ha były wdzierżawione. Rządca uprawiał 19 ha ziemi, której nie wdzierżawiał wskutek braku chętnych. Gospodarka była deficytowa. Organista posiadał 4,68 ha, które sam uprawiał.¹

W roku 1952 upaństwowiono 47 ha gruntów parafialnych i wdzierżawiono dawniejszym dzierżawcom. Proboszczowi zostawiono 12 ha ziemi beneficjalnej i 3 ha na powierzchnię cmentarza.²

Ks. proboszcz Bogalecki w powizytacyjnym sprawozdaniu napisał, że parafia nie posiada wykazu ziemi przejętej przez państwo, a 12 ha ziemi jest potwierdzone orzeczeniem Głównego Urzędu Wyznań jako własność parafii Pinczyn.³

Obecnie teren kościoła razem z parkingiem zajmuje 0,42 ha, teren plebani zajmuje obszar 0,68 ha i 0,09 ha ma organistówka. Powierzchnia cmentarza wynosi 0,34 ha. Ziemia pod uprawy jest dzierżawiona państwu Pozorskim.⁴

§ 2. Ofiary i opłaty.

Kościół dla wypełnienia swojej misji, którą jest chwała Boża i zbawienie ludzi, potrzebuje również środków materialnych. Są one niezbędne do sprawowania kultu Bożego, prowadzenia akcji charytatywnej i zapewnienia utrzymania duchownych oraz innych pracowników kościelnych.⁵

Wierni mają obowiązek, każdy według swoich możliwości, dbać o materialne potrzeby Kościoła. Ofiary składane przez parafian w formie kolekty, zbiórki do puszek, ofiary kolędowe, z wypominek i osobiste oraz inne opłaty, np.: za stawiane pomniki, należność z dzierżawy ziemi parafialnej, wpływy z działalności gospodarczej parafii są przeznaczone na cele ogólnokościelne, diecezjalne i parafialne.⁶

Cele ogólnokościelne to danina na rzecz Stolicy Apostolskiej, na misje, Katolicki Uniwersytet Lubelski i inne. Na Stolicę Apostolską jest przeznaczona kolekta z uroczystości św. Apostołów Piotra i Pawła i z II niedzieli grudnia.⁷ Ofiary na misje pochodzą z kolekty składanej w uroczystość Objawienia Pańskiego, z Niedzieli

¹ ADP, *Sprawozdanie roczne ze stanu parafii za rok 1949.*

² ADP, *Sprawozdanie roczne ze stanu parafii za rok 1952.*

³ ADP, *Sprawozdanie z wizytacji pasterskiej odbytej w dniach 5 i 6 maja 1974 r.*

⁴ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem.

⁵ *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001, s. 76.

⁶ *Tamże.*

⁷ *Tamże*, aneks nr 33, s. 218.

Misyjnej, ze żłóbka i od dzieci z okazji I Komunii.⁸ Zbiórki na Katolicki Uniwersytet Lubelski to kolekta z Poniedziałku Wielkanocnego, II niedzieli sierpnia i II dnia Świąt Bożego Narodzenia i ofiary do puszek w I niedzielę czerwca i III niedzielę września.⁹

Cele diecezjalne to fundusz na funkcjonowanie instytucji diecezjalnych, takich jak Kuria Diecezjalna, Wyższe Seminarium Duchowne, Collegium Marianum oraz Caritas Diecezjalną, Wzajemną Pomoc Kapłańską, budowę kościołów i inne cele wyznaczone przez biskupa diecezjalnego.¹⁰ Zobowiązania parafii w tym względzie są następujące: ryczałt kolekty miesięcznej (w zależności od ilości osób), 50% dochodu z dzierżawy ziemi, 1% wartości nagrobka stawianego na cmentarzu parafialnym. Na seminarium przeznaczają się cztery kolekty w roku (z III niedzieli stycznia, III niedzieli marca, II niedzieli września i III niedzieli listopada).¹¹

Ofiary na cele parafialne dają możliwość funkcjonowanie wspólnoty parafialnej, utrzymania budynków (remonty, ubezpieczenie) i wynagrodzenie pracowników parafialnych duchownych i świeckich.¹² Księża proboszczowie są zobowiązani do rozdysponowania funduszy na wyżej wskazane cele.

⁸ *Tamże.*

⁹ *Tamże*, s. 219.

¹⁰ *Tamże*, s. 76.

¹¹ *Tamże*, s. 218-219.

¹² *Tamże.*

ROZDZIAŁ IV
STRUKTURA DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNA PARAFII PINCZYN
W LATACH 1920-2005

§ 1. Demografia parafii w latach 1920-2005.

Pinczyn jest położony 3 km na północny wschód od Zblewa. Początki osadnictwa należy rozpatrywać przez pryzmat rozwoju parafii. Powstanie parafii oznaczało przyrost ludności. Oprócz wsi należących do parafii w XVIII wieku zapisy kościelne od 1710 do 1825 roku podają następujące osiedla i przysiółki: Bukowiec, Pustkowie do Piesienicy, Malikowy, Budy pod Kleszczewem, Nowy Dworzec, Borowa Karczma, Bukowiec Piesieński, Bukowiec Górski, Budy Pisieńskie, Budy Górskie, Lipska Karczma, Łowicki Młyn, Mały Semlinek, Borowa Góra, Stolcenberg, Jezierce, Czupkowa Huta, Nowa Karczma w Babich Dołach, Przemysk, Pinczynek, Kiwył.¹ Większość z tych nazw nie jest obecnie mieszkańcom znana i trudno je zlokalizować.

Liczba mieszkańców parafii stopniowo wzrastała. W 1928 roku w parafii mieszkało 2771 Polaków katolików i 154 Niemców ewangelików, łącznie 2925 osób. Liczba parafian – katolików w poszczególnych wsiach przedstawiała się następująco: Pinczyn – 1526 osób, Biały Bukowiec – 50, Karolewo – 188, Piesienica – 189, Semlin i Semlinek łącznie – 358, Góra – 201, Nowy Dworzec – 64, Pałubinek – 195.²

¹ E. Wiśniowska, *dz. cyt.*, s. 41.

² *Tamże*, s. 42.

1. Tabela ukazująca liczbę parafian katolików w latach 1930-1939.³

Rok	Liczba parafian katolików
1930	2755
1931	2707
1932	2765
1933	2687
1934	2675
1935	2674
1936	2677
1937	2700
1938	2504
1939	2470

Obecnie parafia pod wezwaniem św. Elżbiety obejmuje pięć wsi sołeckich. Są to Pinczyn, Karolewo, Pałubinek, Piesienica i Góra. Jest też przysiółek Biały Bukowiec. Najwięcej mieszkańców ma Pinczyn. Liczba ta od 1976 roku stale wzrasta, a w 1999 roku przekroczyła 2 tysiące.⁴ Łącznie parafia liczy około 3 tysięcy ludzi.

2. Tabela ukazująca liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w poszczególnych wsiach /przysiółku/ należących do parafii Pinczyn. Dane za rok 2005.⁵

Nazwa wsi /przysiółku/	Liczba osób zameldowanych na pobyt stały. Dane za rok 2005.
Pinczyn	2230
Karolewo	174
Piesienica	225
Pałubinek	158
Biały Bukowiec	38
Góra	Brak danych

³ *Directorium et elenchus pro anno domini 1930-1939.*

⁴ UGZ, Ewidencja ludności.

⁵ Tamże.

§ 2. Rozwarstwienie zawodowe.

Struktura zawodowa ludności świadczy często o zasobności danej miejscowości i jej rozwoju. Obszar Pinczyna wynosi 1230,90 ha. Rolnictwo było podstawowym źródłem utrzymania mieszkańców wsi, jednak część z nich od dawnych czasów zajmowała się handlem i rzemiosłem. W okresie międzywojennym, oprócz trzech karczem prowadzących sprzedaż artykułów spożywczych, były w Pinczynie dwie piekarnie, dwa sklepy mięsne, dwa warsztaty szewskie, dwóch krawców, kowal, rymarz, stolarz.⁶ Istniał również młyn, czynny jeszcze w okresie powojennym.

Na terenie parafii jest obecnie 260 gospodarstw rolnych, z tego 190 w Pinczynie, 43 w Piesienicy i Karolewie i 27 w Pałubinku.⁷ Są to małe lub średnie gospodarstwa. Mieszkańcy poszczególnych wsi prowadzi też działalność gospodarczą. Główne branże to usługi i handel. Najczęstsze usługi to: transportowe, ogólnobudowlane, dekarские i mechanika pojazdowa. W dziedzinie handlu jest to sprzedaż artykułów spożywczo – przemysłowych.⁸

Pinczyn leży przy trasie kolejowej Tczew – Chojnice. Na kolei znalazło zatrudnienie wielu mieszkańców parafii. Po przemianach w 1989 roku ludzie nie są wolni od problemu bezrobocia. Stopa bezrobocia dla całej gminy Zblewo wynosi 27,7%.⁹

⁶ E. Wiśniowska, *dz. cyt.*, s. 29.

⁷ UGZ, Wydział Rolnictwa.

⁸ UGZ, Ewidencja działalności gospodarczej.

⁹ NSP, Gmina Zblewo 2002.

ROZDZIAŁ V
DUSZPASTERZE PARAFII PINCZYN W LATACH 1920-2005

Pasterską pieczę nad parafią, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi. On dla powierzonej mu wspólnoty wykonuje zadania nauczania, uświęcania i kierowania. Proboszczowi mogą pomagać w całej posłudze parafialnej księża wikariusze. Tym osobom pracującym w parafii p.w. św. Elżbiety w Pinczynie będzie poświęcony niniejszy rozdział.

§ 1. Proboszczowie.

W interesującym nas okresie funkcję proboszcza pełnili:

Imię i nazwisko	Lata duszpasterzowania
Ks. Stanisław Hoffmann	1925-1939
Ks. Franciszek Kirstein	1945-1957
Ks. Bolesław Łosiński	1 I 1958-1966
Ks. Józef Bogalecki	1967-1982
Ks. Bernard Igniera	1982-1992
Ks. Henryk Mindykowski	1992- VI 2004
Ks. Jerzy Kąkol	VI 2004
Ks. Mieczysław Bizoń	Od lipca 2004

Według Edyty Wiśniowskiej (Pinczyn, Gdańsk 1981 r.) po śmierci ks. proboszcza Józefa Larischa od 1919 roku administratorem¹ parafii w Pinczynie do 1925 roku był ks. Franciszek Podlaszewski. Historyk kapłanów diecezji chełmińskiej ks. Henryk Mross podaje, że administratorem parafii od 1920 roku był ks. Stanisław Hoffmann, a mianowany proboszczem 31 lipca 1925 roku.²

1. Ks. Stanisław Hoffmann. Zdjęcie z 1936 roku.

Stanisław Hoffmann urodził się 5 maja 1879 roku we wsi Złe Mięso koło Chojnic. Do szkoły uczęszczał w Łęgu. W 1890 roku został uczniem Collegium Marianum w Pelplinie, a później gimnazjum w Chojnicach, gdzie należał do tajnej organizacji filomackiej. Po maturze w 1901 roku wstąpił do Seminarium Duchownego w Pelplinie. Świecenia kapłańskie otrzymał 9 kwietnia 1905 roku. Jako wikariusz pracował kolejno: w Komórsku, Łążynie, Pinczynie, Zblewie i ponownie w Pinczynie. W latach 1909-1919 nie był bezpośrednio zatrudniony w duszpasterstwie z powodu choroby. Mieszkał w tym czasie w Pinczynie. W okresie zaboru prowadził tajne nauczanie przygotowujące polską młodzież do nauki w gimnazjum. W 1918-1920 i po przyłączeniu Pomorza do Polski organizował kursy języka polskiego, księgowości i stenografii szkolące przyszłe kadry nauczycieli i urzędników.

¹ Administrator parafii ma te same obowiązki i posiada te same uprawnienia co proboszcz. Zob. KPK, kan.540.

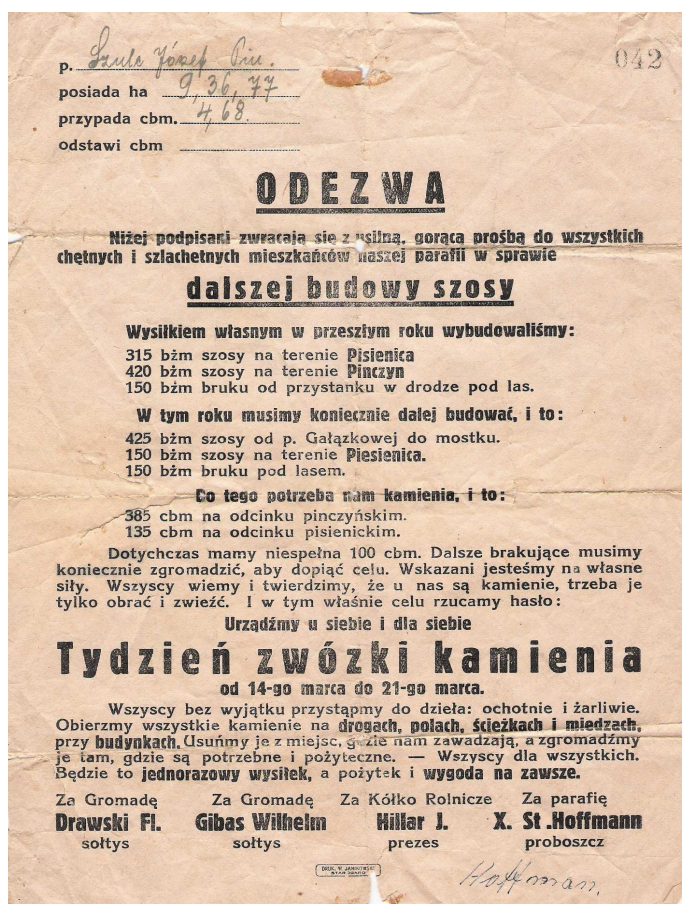
² H. Mross, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji chełmińskiej wyświęconych w latach 1821-1920*, Pelplin 1995, s. 436.

W latach 1906-1921 ks. Hoffmann należał do Towarzystwa Naukowego w Toruniu, założonego w 1875 roku. Jego zadaniem było badanie przeszłości Pomorza i Warmii w wydziałach historyczno-archeologicznym, przyrodniczo-lekarskim i teologicznym.

W okresie 1918-1919 był członkiem starogardzkiego komitetu powiatowego Towarzystwa Czytelni Ludowych, które założone zostało w 1880 roku w byłym zaborze pruskim, z zadaniem kontynuacji prac zamkniętego przez rząd pruski Towarzystwa Oświaty Ludowej.

W 1917 roku zorganizował chór kościelny pod patronatem św. Cecylii. Był jego pierwszym kierownikiem.

Ks. Hoffmann zajął się też pracami, które zmieniły wygląd wsi. Były to: budowa szosy i dróg, przystanku kolejowego, melioracja łąk, elektryfikacja centrum wsi.

2. Odezwa wzywająca mieszkańców do pomocy przy dalszej budowie szosy.

Był posłem na Sejm od 6 listopada 1938 roku, a otrzymywane z tego tytułu diety poselskie łożył na cele społeczne.

WYCIĄG Z KORESPONDENCJI DYREKTORA BIBLIOTEKI SEJMOWEJ
/ ARCHIWUM SEJMOWE, WARSZAWA, UL.
WIEJSKA 4/6, 7 MAJA 1997 R./

LISTY WYBORCZE: Okręgowe Wybory 103 Chojnice:
powiat chojnicki, sepolens tucholski,
świecki, starogardzki, tczewski
KLUBY/KOŁO: Obóz Zjednoczenia Narodowego /1937
1939.J.M./
KOMISJE: Komunikacji
ODZNACZENIE: / - /
OKRĘG WYBORCZY 103 CHOJNICE: Wyniki wyborów
6 XI 1937 r.- J.M. ks. Stanisław Hoffmann:
Uprawnionych do głosowania w całym okręgu
198 961
Głosowało osób 122 501/61.57%
Kart do głosowania złożono w Okręgu
122 211
Kart do głosowania uznanych za ważne
111 948/gł.179887-4

Poprzedni kandydaci otrzymali głosów:
Marcinkowski Franciszek (CZM) 41 167
Hiler Franciszek 34 496
Ks. Stanisław Hoffmann 66 185
Donarski Leon (CZM) 38 109

Za zgodność: J. Milewski
/korespondencja w posiadaniu autora/
15 maj 1997 r.

3. Wyciąg z korespondencji dyrektora biblioteki sejmowej.

Wiersz Wandy Dembek „Na Jezierskiej” jest świadectwem pracy ks. Stanisława Hoffmanna. Oto wyjątki:

*(...) Dużo tu pracuje ludzi.
- Jeden z nich tu podziw budzi.
Gdy się przyjrzeć jemu z bliska,
Postać to nie wcale niska.(...)
Ręce jego spracowane,
Czoło troską poorane...
Wszędzie tam, gdzie tylko może
Każdemu chętnie pomoże.(...)
Drogi pięknie sprostowane,
Góry, doły porównane.
A przystanek? Słaby może,
Ale ile nam pomoże!*

Za pracę społeczną i oświatową został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Aresztowany 14 października 1939 roku, więziony w Starogardzie, zginął 16 października 1939 w Lesie Szpęgawskim. Delegacja z Pinczyna wzięła udział w ekshumacji i przeniesieniu pomordowanych (5-8 maja 1947). Zwłok Hoffmanna nie zidentyfikowano. 20 czerwca 1948 roku odsłonięto przed kościołem w Pinczynie granitowy pomnik ze statuą ks. Stanisława Hoffmanna, którego projektantem i wykonawcą był prof. Ignacy Zelke z Torunia. Na tablicy pomnika wryto słowa:

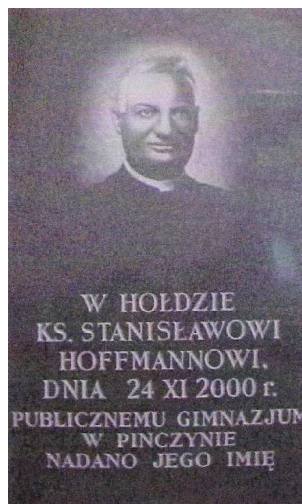
*Służył ludowi, młodzieży i wierze,
Życie swe złożył Ojczyźnie w Ofierze.*

Pod pomnikiem umieszczono symboliczną srebrną trumienkę z prochami pomordowanych w Lesie Szpegowskim.³

4. Pomnik ks. Stanisława Hoffmanna przed kościołem w Pinczynie.

24 listopada 2000 roku Publicznemu Gimnazjum w Pinczynie nadano imię ks. Stanisława Hoffmanna.

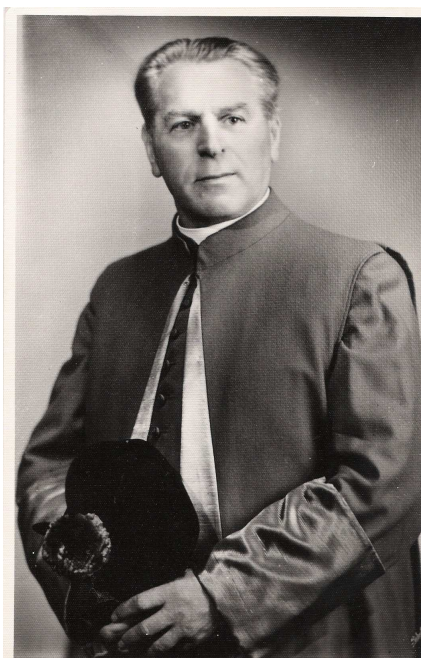

5. Tablica upamiętniająca nadanie imienia ks. Stanisława Hoffmanna Publicznemu Gimnazjum w Pinczynie.

³ R. Landowski, *Nowy bedeker kociewski*, Gdańsk 2002, ss. 141-142; H. Mross, *Słownik...*, s.105; J. Milewski, *Mały słownik duchownych Kociewia ofiar represji 1939-1956*, Starogard Gdański 1994, s. 29; E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s. 54-59.

Według ksiąg metrykalnych od 1940 roku do końca wojny pasterską pieczę nad parafią w Pinczynie objął ksiądz z Litwy.

Proboszczem parafii p. w. św. Elżbiety po wojnie został ks. Franciszek Kirstein. Urodził się 22 stycznia 1908 roku w rodzinie polskich emigrantów w Berlinie. Do gimnazjum uczęszczał w Starogardzie, a do Seminarium Duchownego w Pelplinie, gdzie 20 grudnia 1930 roku otrzymał święcenia kapłańskie.

6. Ks. Franciszek Kirstein.

W okresie II wojny światowej był administratorem w Gniewie (15 stycznia 1940 – 1945) obsługując także pozbawione księży parafie w Tymawie, Piasecznie i Opaleniu. Od 1945 był rządcą parafii w Pinczynie, instytucja odbyła się 8 sierpnia 1947 roku. Już w czerwcu 1945 zorganizował na nowo działalność stowarzyszenia „Caritas”, którego punkt sanitarny prowadził pomoc medyczną w nagłych wypadkach. A otwarty w 1948 roku warsztat szewski naprawiał około 1000 par obuwia rocznie.

W kwietniu 1947 roku Kuratorium Okręgu Szkolnego Gdańskiego udzieliło ks. Kirsteinowi prawa zorganizowania gimnazjum dla dorosłych w Pinczynie. Była to pierwsza w całym województwie tego typu szkoła wiejska. W grudniu 1947 roku otwarto w Pinczynie Szkołę Rolniczą, którą zainicjował i współtworzył ks. Franciszek Kirstein. Za działalność kulturalną i oświatową został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. W 1950 roku uzyskał doktorat z teologii na podstawie rozprawy „Alkoholizm młodzieży Diecezji Chełmińskiej”. Był wykładowcą teologii moralnej (1952 – 1956)

i alkoholologii (1958 – 1968) w seminarium w Pelplinie oraz diecezjalnym referentem trzeźwości i duszpasterzem młodzieży.

W 1967 został proboszczem parafii w Gdyni Chyloni. Utrzymywał nadal kontakty z parafią w Pinczynie. Zmarł 24 sierpnia 1968 roku.⁴

Następcą ks. Kirsteina został ks. Bolesław Łosiński. Administrował parafią w latach 1957 – 1966. Pochodził z Łąk Polskich. Nie katechizował ze względu na chorobę. Z tego też powodu od listopada 1966 do śmierci ks. Łosińskiego w marcu 1967 roku administratorem parafii w Pinczynie został ówczesny wikariusz ks. Eugeniusz Stelmach.⁵

Ks. Józef Bogalecki był proboszczem parafii Pinczyn od 10 marca 1967 r.

7. Ks. Józef Bogalecki.

Urodził się 14 marca 1921 r. w Zieleniu powiat Wąbrzeźno. Sakrament kapłaństwa przyjął w 1950 roku. Zarządzał parafią Pinczyn do śmierci 26 lutego 1982 roku. Jest pochowany na parafialnym cmentarzu.

Proboszczem parafii w Pinczynie od 1982 do 1992 roku był ks. Bernard Igniera.

Urodził się on 11 czerwca 1935 roku, święcenia kapłańskie otrzymał 18 stycznia 1959 roku w Pelplinie. W 1975 r. uzyskał stopień magistra teologii w zakresie

⁴ Ks. H. Mross, *Pracownicy naukowo-dydaktyczni Wyższego Seminarium Duchownego Pelplin 1939-1995*, Pelplin 1997, s. 120, zob. też E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s. 62-66.

⁵ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1966 r.*, s. 340.

katechetyki na Wydziale Teologii KUL.⁶ W 1980 roku otrzymał tytuł doktora filozofii ze specjalizacją w pedagogice na Wydziale Filozofii w Giessen.⁷

W 1992 roku administracja parafii w Pinczynie została powierzona księdzu Henrykowi Mindykowskiemu. Urodził się 4 stycznia 1932 roku w Starogardzie. Święcenia kapłańskie otrzymał 28 kwietnia 1957. Ma licencjat z teologii. Jest kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Kamieńskiej. Jako proboszcz w Pinczynie był wizytatorem nauki religii w dekanacie zblewskim. Rozpoczął budowę kaplicy w Górze, domu parafialnego i przykościelnego parkingu.

Po przejściu na emeryturę ks. Mindykowskiego w 2004 roku, ks. biskup mianował proboszczem Pinczyna ks. Jerzego Kąkola. Urodził się on 24 listopada 1951 roku. Święcenia kapłańskie otrzymał 23 maja 1976. Jest kanonikiem honorowym Kapituły Kolegiackiej Koronowskiej. Jego posługa w parafii trwała miesiąc (czerwiec 2004 r.).

Następcą od 1 lipca 2004 roku jest ks. proboszcz Mieczysław Bizoń. Urodził się 26 maja 1959 roku w Siennie koło Bydgoszczy. 27 maja 1984 roku w Pelplinie został wyświęcony na kapłana. Pełnił posługę duszpasterską w Toruniu, Koronowie i Więcborku. W 1996 roku został mianowany proboszczem w Mokrem koło Czerska. Po ośmiu latach ks. biskup Szłaga skierował go do Pinczyna.

§ 2. Kapłani wikariusze.

W pracy duszpasterskiej proboszcz jest często wspomagany przez współpracowników. Są nimi księża wikariusze oraz księża przebywający z różnych względów na terenie danej parafii. W swojej historii od 1920 roku parafia w Pinczynie miała wikariusza w osobie ks. Stanisława Hoffmanna, który został jej proboszczem w 1925 roku (omówiony w poprzednim paragrafie) oraz księży wikariuszy w latach 1958-1982 i od 1999 roku. W parafii p.w. św. Elżbiety przebywał też ks. emeryt.

Ks. Jan Rogalski emerytowany duchowny, zamieszkał w Pinczynie kilka lat przed wojną. Urodził się 19.10.1874 r. w Chełmży. W stosunku do ludzi był bardzo serdeczny, doradzał, pomagał w potrzebie. Brał aktywny udział w pracach kółka rolniczego. Aresztowany przez niemieckie władze hitlerowskie 24.10.1939 r.

⁶ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1975 r.*, s. 262.

⁷ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1980 r.*, s. 71.

Najpierw trzymano go na posterunku policji w Zblewie. Wywieziony do Skórcza, gdzie 28.10.1939 r. Został rozstrzelany w lesie i pochowany we wspólnym grobie. Po wojnie jego zwłoki ekshumowano, przewieziono do Pinczyna i 27.05.1946 r. złożono na miejscowym cmentarzu obok grobu ks. J. Larischa.⁸

Kapłani wikariusze w parafii w Pinczynie od 1958 do 1982

Imię i nazwisko	Lata duszpasterzowania
Ks. Kazimierz Barlik	18 VII 1958 – 1 II 1959
Ks. Józef Empel	1 II 1959 - 1960
Ks. Tadeusz Krause	1960 - 1961
Ks. Henryk Kleinschmidt	1961 - 1962
Ks. Henryk Błaszkwicz	1 IV 1962 - 1965
Ks. Kazimierz Burda	1 VIII 1965 - 1966
Ks. Eugeniusz Stelmach	1966 - 1967
Ks. Edward Wełnicki	1968 - 1969
Ks. Kazimierz Siemieński	1969 - 1970
Ks. Henryk Różański	1 VII 1972 - 1974
Ks. Stefan Maliszewski	1974 -
Ks. Zbigniew Walczak	- III/IV 1977
Ks. Józef Walenczak	III/IV 1977 – VII/VIII 1977
Ks. Bogusław Mielewczyk	VI – 1978 –
Ks. Jan Górski	VI 1980 – IX/X 1982

Pierwszym pomocnikiem ks. proboszcza Bolesława Łosińskiego w Pinczynie został ks. Kazimierz Barlik. Urodził się 16 kwietnia 1929 roku. Święcenia kapłańskie otrzymał 28 kwietnia 1957 w Pelplinie. Pracował w parafii p.w. Elżbiety od 18 lipca 1958 do 1 lutego 1959 roku.⁹

Kolejnym wikariuszem był ks. neoprezbiter Józef Empel, od 1 lutego 1959 do jesieni 1960 roku.¹⁰

Przez rok, do 1961 w parafii pracował ks. Tadeusz Krause.¹¹

⁸ Edyta Wiśniowska, *dz. cyt.* s.59-60.

⁹ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1958*, s. 334.

¹⁰ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1959*, s. 141.

Od 1961 roku do 1962 przebywał w Pinczynie ks. Henryk Kleinschmidt. Urodził się 12 czerwca 1934 roku, ukończył Seminarium Duchowne w Pelplinie i otrzymał święcenia kapłańskie 18 stycznia 1959 roku.¹² Zmarł 21 sierpnia 1998 roku jako proboszcz parafii Wielkie Łunawy w diecezji toruńskiej.¹³

Kolejnym wikariuszem w Pinczynie został ks. Henryk Błaszkwicz. Przyszedł na świat 19 grudnia 1936 roku. Kapłanem został w roku 1959. W parafii pinczyńskiej był przez trzy lata.¹⁴ Od 1981 roku był proboszczem parafii Gorczenica w diecezji toruńskiej. Zmarł 5 października 2000 roku.¹⁵

Wyświęcony przez biskupa ordynariusza Kazimierza Józefa Kowalskiego ks. Kazimierz Burda został skierowany na pierwszą placówkę do Pinczyna. Pracował na niej od 1 sierpnia 1965 do 1966 roku.¹⁶

W 1966 roku wikariuszem parafii Pinczyn został ks. Eugeniusz Stelmach.¹⁷ Jak wspomniano w poprzednim paragrafie od listopada 1966 roku do marca 1967, czyli do śmierci ks. proboszcza Łosińskiego, ks. Stelmach był administratorem parafii.¹⁸

W 1968 roku nowy proboszcz, ks. Józef Bogalecki, otrzymał do pomocy neoprezbitera ks. Edwarda Wełnickiego.¹⁹

Przez następny rok wikariuszem był ks. Kazimierz Siemieński.²⁰

Ze Starogardu do Pinczyna Ks. Biskup skierował ks. Henryka Różańskiego. Urodził się on 28 listopada 1941 roku. Ukończył Seminarium Duchowne w Pelplinie, gdzie w 1965 roku otrzymał święcenia kapłańskie. W parafii Pinczyn służył od 1 lipca 1972 do 1974 roku.²¹

W 1974 roku do pinczyńskiej parafii został skierowany neoprezbiter ks. Stefan Maliszewski.²² Po jego posłudze, do marca 1977 roku w parafii pracował ks. Zbigniew Walczak.²³ Przez kolejnych kilka miesięcy, do lipca 1977 roku wikariuszem w Pinczynie był ks. Józef Walenczak. Urodził się 24 lutego 1940 roku, a święcenia

¹¹ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1961*, s.304.

¹² *Tamże*.

¹³ ADP, *Rocznik Diecezji Toruńskiej 2000*, s. 348.

¹⁴ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1965*, s. 212.

¹⁵ APD, *Rocznik Diecezji Toruńskiej 2000*, dz. cyt. s. 349.

¹⁶ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1966*, s. 339.

¹⁷ *Tamże*.

¹⁸ *Tamże*, s. 340.

¹⁹ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1970*, s. 93.

²⁰ *Tamże*.

²¹ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1972*, s. 177.

²² ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1974*, s. 192.

²³ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1977*, s. 131.

kapłańskie otrzymał 6 czerwca 1965 roku.²⁴ Zmarł 22 marca 2006 roku w szpitalu w Starogardzie Gdańskim.²⁵

Od czerwca 1978 roku ks. Biskup Diecezjalny skierował do pinczyńskiej parafii ks. Bogusława Mielewczyka. Urodził się 8 października 1952 roku. Został wyświęcony w roku 1977.²⁶ Z powodu choroby często przebywał na urlopie zdrowotnym. Od 1987 roku był rezydentem w parafii św. Kazimierza w Kartuzach.²⁷

Ostatnim wikariuszem z tego okresu jest ks. Jan Górski. Pracował w Pinczynie od 1980 do września 1982 roku.²⁸

Księża wikariusze od 1999 r.:

Imię i nazwisko	Lata duszpasterzowania
Ks. Tadeusz Olszewski	1999-2000
Ks. Marcin Zabrocki	2000-2002
Ks. Stanisław Stolec	VII-XII 2002
Ks. Piotr Czaja	XII 2002-VI 2004
Ks. Mirosław Wensierski	VII 2004-VIII 2005
Ks. Sławomir Ossowicki	Od IX 2005

Po kilkunastu latach przerwy ks. Biskup Jan Bernard Szlaga skierował do parafii w Pinczynie wikariusza w osobie ks. Tadeusza Olszewskiego. Urodził się on 7 sierpnia 1973 roku. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1999 roku i od 1 lipca rozpoczął pracę duszpasterską w parafii p.w. św. Elżbiety.²⁹

Po roku, 1 lipca Biskup Pelpliński zamianował wikariuszem w Pinczynie ks. Marcina Zabrockiego. Urodził się 30 lipca 1971 roku w Starogardzie. W Pelplinie 2 czerwca 1996 roku otrzymał sakrament święceń. Parafie, w których pracował to Zblewo, Gniewino i Strzecz. Przez czas posługi w Pinczynie studiował w Warszawie prawo kanoniczne na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.³⁰

Od 1 lipca 2002 roku do grudnia wikariuszem był ks. Stanisław Stolec. Po prawie półrocznej pracy został mianowany kapelanem szpitala w Chojnicach.

²⁴ *Tamże*, s. 266.

²⁵ Ks. W. Kasyna, *Z żałobnej karty*, „Pielgrzym” 428 (2006), nr 9, s. 11.

²⁶ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1978*, s. 207.

²⁷ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1987*, s. 286.

²⁸ ADP, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1980*, s.214, *Orędownik Diecezji Chełmińskiej 1982*, s. 359.

²⁹ ADP, *Rocznik Diecezji Pelplińskiej 2004*, s. 177.

³⁰ DWA, Wywiad z ks. M. Zabrockim.

W grudniu 2002 roku wikariuszem w Pinczynie został ks. Piotr Czaja. Urodził się 14 czerwca 1966 roku w miejscowości Pobłocie. 17 maja 1993 roku ukończył Wyższe Seminarium Duchowne Ojców Franciszkanów w Poznaniu i otrzymał święcenia kapłańskie.³¹ W 1997 roku przeszedł do diecezji pelplińskiej. Pracował w parafii św. Elżbiety do czerwca 2004 roku.

W lipcu 2004 roku ks. biskup mianował wikariuszem parafii w Pinczynie ks. Mirosława Wensierskiego. Pochodzi on z miejscowości Nowe Czaple, parafia Brodnica Górna. Urodził się 30 grudnia 1972 r. w Kartuzach. Po szkole średniej rozpoczął studia teologiczne na Akademii Teologii Katolickiej w punkcie konsultacyjnym w Tczewie. Po pierwszym roku studiów podjął pracę katechety w Szkole Podstawowej Nr 5, a po czterech latach w Liceum Ogólnokształcącym i Zespole Szkół Ekonomicznych w Kartuzach. W 1999 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Pelplinie. Święcenia kapłańskie otrzymał 8 czerwca 2003 r. Pierwszą placówką była parafia p.w. Trójcy Świętej w Kościerzynie (do czerwca 2004 r.).³²

Dekretem ks. Biskupa Jana Bernarda Szłagi od 1 września 2005 roku wikariuszem w parafii Pinczyn jest ks. Sławomir Ossowicki. Pochodzi z miejscowości Lubiki w Borach Tucholskich. Urodził się 23 maja 1971 roku w Zblewie. Ochrzczony w Hucie Kalnej w parafii św. Józefa. Ukończył seminarium duchowne w Pelplinie, gdzie 31 maja 1998 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Parafie, w których pracował to Jeżewo, Bytów, Kartuzy i Kostkowo.³³

³¹ DWA, Wywiad z ks. P. Czają.

³² DWA, Wywiad z ks. M. Wensierskim.

³³ DWA, Wywiad z ks. S. Ossowickim.

ROZDZIAŁ VI

DUSZPASTERSTWO SAKRAMENTALNE

Udzielanie sakramentów, jak i udział w nich wiernych, stanowi o dynamizmie w życiu religijnym Kościoła. Są znakiem łączności wiernych z nauką i życiem Kościoła.

§ 1. Udzielanie sakramentów w parafii.

Parafia jako wspólnota uczestniczy w szafarstwie sakramentu chrztu, bierzmowania, ofierze ołtarza, pokuty, namaszczenia chorych i małżeństwa.

„Chrzest święty jest fundamentem całego życia chrześcijańskiego, bramą życia w Duchu i bramą otwierającą dostęp do innych sakramentów”.¹ Najwięcej chrztów było udzielanych w parafii przed wojną: w 1922 r.-118, w 1923 r.-100, a w 1924 r.-106.² Liczba ta drastycznie spadła w latach wojny, np. w 1944 r. ochrzczono 30 dzieci.³ W latach 1950-2000 najwięcej chrztów – 82 było w 1950 r., a najmniej w 1993 – 38.⁴ Od 2000 r. liczba chrztów w parafii waha się od 34 do 44 rocznie.⁵

W sprawozdaniu ks. Bogaleckiego za rok 1973 r. jest informacja, że chrzty według odnowionej liturgii są udzielane w pierwszą niedzielę miesiąca podczas Mszy św. o godzinie 10.30. Dodatkowo w Boże Narodzenie i Wielkanoc.⁶

¹ KKK, 1213.

² APP, *Liber baptizatorum 1920-1960*.

³ *Tamże*.

⁴ *Tamże i Liber baptizatorum 1961-1980*.

⁵ APP, *Liber baptizatorum od 1981*.

⁶ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1973*.

Od 2004 roku chrzest odbywa się w drugą niedzielę miesiąca podczas sumy o godzinie 10.30. Przed chrztem jest jedna nauka dla rodziców i rodziców chrzestnych.⁷

Bierzmowanie to sakrament udzielany najczęściej przez biskupa wizytującego parafię. Pierwsze bierzmowanie po wojnie miało miejsce 4 czerwca 1950 roku. Biskup Ordynariusz dr J. Kowalski bierzmował 532 osoby.⁸

Obecnie sakramentu bierzmowania udziela biskup pelpliński średnio co dwa lata młodzieży gimnazjalnej. Przygotowanie dalsze do przyjęcia tego sakramentu dokonuje się poprzez katechizację, bliższe bezpośrednio przed bierzmowaniem.⁹ Podczas wizytacji 1 marca 2005 roku ks. biskup Jan Bernard Szłaga udzielił sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej 111 osobom.¹⁰

Kolejnym omawianym sakramentem jest sakrament pokuty i pojednania. Do tego sakramentu wierni mieli zawsze możliwość przystąpienia codziennie przed mszą świętą. W dni eucharystyczne 2 godziny przed wieczornym nabożeństwem.¹¹ Ponadto 2 razy w roku tj. na odpust parafialny i na Boże Narodzenie odbywa się spowiedź z udziałem zaproszonych spowiedników z dekanatu.

Kościół, który otrzymał od Jezusa zadanie uzdrawiania chorych, posiada przede wszystkim specjalny sakrament przeznaczony dla osób dotkniętych chorobą. W parafii był i jest on udzielany na każde wezwanie do chorego. Poza tym księża odwiedzali chorych z Komunią świętą raz na trzy miesiące.¹² Od 2004 roku czynią to w każdy pierwszy piątek miesiąca. Łącznie ks. proboszcz i ks. wikariusz odwiedzają 41 chorych¹³. 11 lutego podczas Światowego Dnia Chorego oraz w czasie rekolekcji są organizowane specjalne nabożeństwa dla osób chorych i starszych.

Bóg, stwarzając mężczyznę i kobietę, powołał ich w małżeństwie do głębokiej wspólnoty życia i miłości. Do sakramentu małżeństwa przygotowuje się młodzież podczas katechez w szkole średniej. Raz w roku jest organizowany w parafii kurs przedmałżeński. Dwa małżeństwa prowadzą poradnictwo rodzinne. W sprawozdaniu ze stanu parafii z 1973 roku, ks. proboszcz Bogalecki pisze: „W sprawach poradnictwa rodzinnego młodzi zgłaszają się do parafii św. Mateusza i św. Wojciecha

⁷ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem.

⁸ APP, *Liber confirmatorum 1950-1989*.

⁹ Zob. *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, s. 47-48.

¹⁰ APP, *Liber confirmatorum od 1990*.

¹¹ ADP, *Sprawozdanie z wizytacji pasterskiej odbytej w dniach 5 i 6 maja 1974r.*

¹² ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1963, 1973*.

¹³ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem, dz. cyt.

w Starogardzie”.¹⁴ Bezpośrednie przygotowanie polega na rozmowach indywidualnych (3 rozmowy z duszpasterzem i 3 spotkania w poradni rodzinnej).¹⁵ Od 1996 roku w pińczyńskiej parafii jest zawieranych kilkanaście małżeństw rocznie.¹⁶

Wśród pozostałych aktów kultu Bożego jest pogrzeb kościelny. Obrzędem pogrzebu przewodniczy kapłan, który modli się za zmarłego w jego domu, skąd pochód żałobny udaje się do kościoła. Po Mszy św. zmarły zostaje złożony w grobie na parafialnym cmentarzu. W księdze zgonów od 1875-1939 uderza liczba zmarłych dzieci, np.: w roku 1923 na 51 zgonów 33 to dzieci, w 1925 roku na 48 zgonów 28 to dzieci.¹⁷ Od 1939 roku do 2005 rocznie było od kilkunastu do kilkudziesięciu (najwięcej 46 w 1946 roku) pogrzebów.¹⁸

Tabela przedstawiająca ilość osób przyjmujących sakramenty i zmarłych w latach 1920 – 2005.

Rok	Chrzest	Bierzmowanie	Śluby	Pogrzeby
1920	91		48	38
1921	95		48	60
1922	118		24	52
1923	100		20	33
1924	106		23	51
1925	87		24	48
1926	97		20	49
1927	93		29	46
1928	76		23	47
1929	92		19	53
1930	82		29	60
1931	91		28	47
1932	80		29	39
1933	76		24	41
1934	82		33	43
1935	81		21	39

¹⁴ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1973*.

¹⁵ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem, dz. cyt.

¹⁶ APP, *Księga ślubów od 1996*.

¹⁷ APP, *Liber mortuorum 1875-1939*.

¹⁸ APP, *Liber mortuorum 1939-1963, Liber mortuorum 1964-1995, Liber mortuorum od 1996*.

1936	87		22	32
1937	90		19	39
1938	82		18	48
1939	61		6	32
1940	47		6	16
1941	Brak danych		Brak danych	32
1942	Brak danych		Brak danych	25
1943	48		8	37
1944	30		2	38
1945	43		21	28
1946	45		34	46
1947	59		40	36
1948	67		41	27
1949	67		33	37
1950	82		24	35
1951	80	532	19	31
1952	48		19	28
1953	55		15	24
1954	54	167	33	37
1955	54		16	25
1956	70		24	29
1957	73		22	24
1958	70		22	22
1959	81	203	26	27
1960	67		22	17
1961	61		21	28
1962	66		15	16
1963	57		19	24
1964	62	219	18	23
1965	57		5	19
1966	40		13	12
1967	63		20	15

1968	54		20	19
1969	57	293	25	14
1970	56		22	22
1971	60		26	21
1972	55		21	17
1973	42		24	29
1974	58	299	18	24
1975	56		19	24
1976	60		31	22
1977	47		32	28
1978	48		20	27
1979	54	212	32	27
1980	57		24	22
1981	51		31	30
1982	64		22	22
1983	59	101	30	21
1984	66		25	32
1985	55	2	20	24
1986	74	66	24	34
1987	54		18	25
1988	56	1	15	28
1989	64	122	12	34
1990	55		16	29
1991	48		24	24
1992	50		15	20
1993	38	106+42	10	37
1994	59		17	25
1995	50	98	13	29
1996	40		15	30
1997	51	57	12	26
1998	51	64	18	23
1999	42		13	26

2000	44	66	12	18
2001	43		18	31
2002	34	120	13	30
2003	35	70	12	18
2004	41		16	20
2005		111	10	24

§ 2. Porządek służby Bożej.

Jan Paweł II w ostatniej encyklice rozważał prawdę mówiącą, że Kościół żyje dzięki Eucharystii.¹⁹ Ofiara eucharystyczna jest „źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego”.²⁰ O zaangażowaniu w życie Kościoła świadczy udział wiernych w Eucharystii, będącej w centrum porządku Służby Bożej, nabożeństwach, procesjach i pielgrzymkach.

Po II wojnie światowej niedzielna Msza święta była sprawowana latem o godzinie 7.30 i o 10.00, natomiast w miesiącach zimowych o godzinie 8.00 i 10.30. W dni powszednie latem parafianie mogli uczestniczyć we Mszy świętej o 6.30, zimą o 7.15.²¹ Dwie niedziele w miesiącu ks. Kirstein organizował dodatkową Eucharystię o 9.00 dla dzieci.²² W 1957 roku ks. proboszcz podał w sprawozdaniu, że na 1980 dusz komunikujących jest 1454.²³ W roku 1963 rozdano 21 tysięcy Komunii świętych. W pierwsze piątki miesiąca komunikujących było około 300. W dni powszednie około 40 osób uczestniczyło we Mszy, a 30 przystępowało do Komunii.²⁴

Ks. proboszcz Bogalecki podawał, że udział w niedzielnej Eucharystii parafian z Pinczyna wynosił 90%, zaś z dalszych wiosek 40-50%.²⁵ W czasie niepogody znacznie mniej ludzi przychodziło do kościoła na nabożeństwa. W 1970 roku

¹⁹ Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*.

²⁰ Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 11.

²¹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1951*.

²² *Tamże*.

²³ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1957*.

²⁴ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1963*.

²⁵ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1967*.

zaprowadzono nowy sposób odprawiania Mszy, trudnością był brak polskich tekstów dla wiernych.²⁶

W 1976 roku wprowadzono w niedziele dodatkowe nabożeństwo wieczorne o 18.00. W środy Msza święta o godzinie 18.00 była połączona z nabożeństwem do Matki Bożej Nieustającej Pomocy.²⁷

Obecnie Msze święte w niedziele są odprawiane o 7.30, 9.00, 10.30 suma w intencji parafian i o godzinie 18.00 latem a o 16.00 zimą. W dni powszednie Eucharystia jest rano o 7.00 latem a o 8.00 zimą i wieczorem o 18.00.²⁸

W parafii są następujące nabożeństwa: we wtorki – do św. Antoniego, w środy – do Matki Bożej Nieustającej Pomocy i w czwartki – do Miłosierdzia Bożego. W pierwszy czwartek i piątek miesiąca są nabożeństwa eucharystyczne. W niedziele, przed wieczorną Eucharystią wierni śpiewają Godzinki. W Wielkim Poście parafianie uczestniczą w nabożeństwie Drogi Krzyżowej o godzinie 17.00, dla młodzieży o 20.00. Od dwóch lat w Pinczynie jest organizowana jedna Droga Krzyżowa ulicami miejscowości. Gorzkie Żale z kazaniem pasyjnym są w niedziele o 15.30.²⁹

²⁶ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1970.*

²⁷ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1976.*

²⁸ DWA, Wywiad z ks. proboszczem M. Bizoniem.

²⁹ Tamże.

ROZDZIAŁ VII

INNE FORMY DUSZPASTERSTWA

Ważną rolę w duszpasterstwie zajmują misje i rekolekcje. Wyrazem zaangażowania wiernych w życie Kościoła i parafii są ruchy religijne, stowarzyszenia i chóry. Istotną funkcję w kształtowaniu postaw religijnych człowieka zajmuje katechizacja. Te formy duszpasterstwa pragnę omówić w obecnym rozdziale.

§ 1. Misje i rekolekcje.

Ważną rolę w duszpasterstwie parafialnym zajmują misje i rekolekcje. Celem rekolekcji jest wejście w siebie, uczenie się pracy nad sobą, uspokojenie w zamięcie dni powszednich. Owocem zaś wewnętrzne skupienie, nawrócenie i odnowa moralna. Rekolekcje pozwalają uczestnikowi weryfikować swoje dotychczasowe życie.¹

Na początku trzeba zaznaczyć, że nie da się scharakteryzować dokładnie misji i rekolekcji, jakie odbyły się w parafii Pinczyn od 1920 roku, z powodu „milczenia” źródeł. Z tego co udało się ustalić to od 21 do 28 maja 1989 roku były misje maryjne prowadzone przez ojców Oblatów, a od 2 do 8 listopada 1997 roku misje miłosierdzia, którym przewodniczył ks. Zdzisław Pałubicki.

W grudniu 1962 roku księżą miejscowi odprawili rekolekcje i czuwanie soborowe. Z tej okazji zamówiono do kościoła obraz Matki Bożej Częstochowskiej.²

¹ *Słownik nauki religii*, pod red. J. Szpet, B. Walczak, Poznań 1994, s. 224-225.

² ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1962*.

17 października 1965 roku nastąpiło oddanie parafii w Macierzystą Niewolę Maryi za wolność Kościoła. Trzydniowe rekolekcje przeprowadził o. redemptorysta Suchan i o. Krok. Sprawiono obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy i zaprowadzono nowennę. Założono Księgę Wieczystą oddania się parafii w Macierzystą Niewolę Maryi.³

Parafianie w Pinczynie uczestniczą w rekolekcjach związanych z odpustem św. Elżbiety i odpustem brackim św. Józefa. W 1973 roku nauki rekolekcyjne przed odpustem św. Elżbiety głosił ks. Kartanowicz⁴, w 1975 roku o. Pałubicki⁵, a w 1981 o. Zabłocki z Niepokalanowa.⁶ Od 2000 roku rekolekcje wielkopostne są połączone z odpustem św. Józefa 19 marca. Nauki stanowe przez trzy dni mają dorośli i dzieci oraz młodzież z Zespołu Kształcenia i Wychowania w Pinczynie. W 2005 roku rekolekcje prowadził ks. Krzysztof Koch, student KUL pochodzący z diecezji pelplińskiej.

§ 2. Katechizacja.

Nauczanie jest jedna z wielu form duszpasterskiego oddziaływania Kościoła.

Sobór Watykański II zalicza katechizację do podstawowych środków, z pomocą których Kościół wypełnia swój obowiązek nauczania, a także wychowania młodego pokolenia.⁷

Konstytucja z 17 marca 1921 r. gwarantowała rodzicom prawo do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniami religijnymi.⁸ Praktyka nauczania religii opierała się na art.120 tejże Konstytucji.

Od 1920 r. katechetą i wizytatorem nauki religii był w Pinczynie ks. Stanisław Hoffmann.

Po II wojnie światowej nauka religii, mimo nieprzychylności nowych władz do niej, odbywała się nadal w szkole. W sprawozdaniu referenta dekanalnego spraw

³ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1965*.

⁴ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1973*.

⁵ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1975*.

⁶ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1981*.

⁷ Por. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim* nr 4 w: Sobór Watykański II *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje* Poznań 1967, s. 317.

⁸ Dz. U. R. P.1921 nr 30 poz.267 nart.110,111,112. Nowa konstytucja z 1935 r. utrzymała powyższe przepisy w mocy. Por. Dz. U. R. P.1935 nr 30 poz.227 w: Ks. Jan Doppke, *Katechizacja w Polsce 1945-1990*, Pelplin 1998, s. 53-54.

szkolnych dotyczącego nauczania religii w szkołach dekanatu starogardzkiego w 1948 r. czytamy: „Nauka religii prowadzona zgodnie z planem(...).Na ogół udzielają nauki religii świeccy (wyj. Starogard, Zblewo, Pinczyn, Bobowo). Materiał naukowy z religii rzadko gdzie programowo wyczerpany, brak materiałów, dopuszczalny w klasach jedynie krzyż”.⁹

14 kwietnia 1950 r. w Warszawie podpisano pierwsze w dziejach porozumienie między komunistycznym rządem a Episkopatem Polski. Przedstawione w nim regulacje dawały Kościołowi pełną swobodę w prowadzeniu działalności katechetycznej na terenie szkoły. Niestety praktyka okazała się zupełnie inna.¹⁰ Na terenie parafii Pinczyn w 1951 r. były trzy szkoły, lekcje religii odbywały się w jednej, uczył ks. proboszcz Kirstein w wymiarze 14 godzin tygodniowo.¹¹ Jeszcze rok wcześniej w szkole w Karolewie i Górze religii uczyli kierownicy szkół.¹²

22 lipca 1952 r. została uchwalona nowa Konstytucja, która gwarantowała wszystkim obywatelom wolność sumienia i wyznania oraz rozdział Kościoła od państwa.¹³ Przystąpiono do dalszej likwidacji szkolnictwa wyznaniowego i usuwania nauki religii ze szkół. W 1954 r. w dekanacie starogardzkim na 66 szkół, bez nauki religii było 40.¹⁴ W szkołach w Pinczynie, Karolewie i Pałubinku katechizował ks. proboszcz, nie było lekcji religii w Górze.¹⁵

Proces eliminacji religii ze szkół został chwilowo zatrzymany przez wydarzenia „październikowe” w 1956 r. Zarządzenie z 8 grudnia 1956 r. szczegółowo regulowało nauczanie religii w szkołach, rodzice mieli wyrazić indywidualne życzenie na piśmie.¹⁶

4 sierpnia 1958 r. ukazał się okólnik w sprawie świeckości szkoły. Konsekwencją tego pisma było usunięcie krzyży, obrazów i innych symboli religijnych z klas szkolnych. Ostateczny kres nauczania religii w szkołach przyniosła ustawa sejmowa z 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania.¹⁷ Określiła ona, że „Szkoły i inne placówki oświatowo-wychowawcze są instytucjami świeckimi. Całokształt nauczania i wychowania w tych instytucjach ma charakter świecki”.

⁹ ADP, *Sprawozdanie referenta dekanalnego spraw szkolnych dotyczące nauczania religii w szkołach dekanatu starogardzkiego*, w: *Sprawozdanie roczne z dekanatu starogardzkiego za rok 1948*.

¹⁰ Ks. Jan Doppke, *dz. cyt.*, s.72.

¹¹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1951*.

¹² ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1950*.

¹³ Ks. Jan Doppke, *dz. cyt.*, s.79.

¹⁴ ADP, *Sprawozdanie dziekana starogardzkiego 1954*.

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ Ks. Jan Doppke, *dz. cyt.*, s. 86-87.

¹⁷ Dz. U. 1961 nr32 poz.160 w: ks. Jan Doppke, *dz. cyt.*, s. 99.

Instrukcja z 12 września 1961 r. omawiała szczegółowe przepisy stanowiące podstawę do rejestracji punktów katechetycznych.¹⁸ W roku szkolnym 1961/1962 rozpoczęło się masowe i systematyczne nauczanie religii przy parafiach.

W parafii p.w. św. Elżbiety w Pinczynie katechizacja w roku szkolnym 1965/1966 odbywała się w kościele i salce. Trwała od września do 15 grudnia i od marca do końca roku szkolnego. Ks. proboszcz Łosiński miał 7 lekcji religii, a 13 ks. wikariusz Stelmach.¹⁹ W 1970 r. założono drugą salkę katechetyczną w domu prywatnym.²⁰ W sprawozdaniu z wizytacji biskupiej w 1974 r., ks. proboszcz Bogalecki tak pisał o katechizacji: „W klasach I-IV jest 205 dzieci, klas 16. Lekcje religii odbywają się po jednej pełnej godzinie tygodniowo dla każdej klasy. Frekwencja prawie 100%. Katechetami są ks. J. Bogalecki (uczy w Karolewie w domu prywatnym – 2 lekcje i w Górze w domu prywatnym – 2 lekcje) oraz ks. H. Różański katechizuje w Pinczynie (w salce ma 4 lekcje dla klas z Pinczyna i 2 lekcje dla klas z Pałubinka). W klasach

V-VIII uczy się 232 młodzieży w 12 klasach. Rocznie mają przeciętnie 50 katechez. Ks. Bogalecki ma w Karolewie 1 katechezę i 2 w Górze. Ks. Różański ma w Pinczynie 7 lekcji religii dla młodzieży. Młodzież pozaszkolna ma 1 katechezę w tygodniu, ale frekwencja jest słaba”.²¹

W roku 1989 w wyniku „upadku” komunizmu w Polsce pojawiła się między innymi możliwość powrotu nauki religii do szkół.²²

W roku szkolnym 1990/1991 i w 1991/1992 w Zbiorczej Szkole Gminnej w Pinczynie religii uczyli Alicja Przybylska i ks. Bernard Igniera.²³ Nauczanie religii od 1 września 1990 roku do 31 sierpnia 1997 przez księży odbywało się na podstawie imiennego skierowania przez biskupa i umowy zawartej przez dyrektora szkoły bez wynagrodzenia.

Od 1992 roku we wszystkich oddziałach katecheza jest w wymiarze 2 godzin tygodniowo.²⁴ 1 września 1994 roku przekształcono Szkołę Gminną w Publiczną Szkołę Podstawową ze szkołami filialnymi w Pałubinku i Karolewie. W szkole podstawowej

¹⁸ *Tamże* s. 100.

¹⁹ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1966*.

²⁰ ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1970*.

²¹ ADP, *Sprawozdanie wizytacyjne z wizytacji pasterskiej odbytej w dniach 5 i 6 maja 1974 r.*

²² por. N. Davies, *Boże igrzysko. Historia Polski*, T.2 Kraków 1992, s. 811-812.

²³ AZKiWP, *Arkusze organizacyjny pracy szkoły na rok szkolny 1990/91 i 1991/92*.

²⁴ AZKiWP, *Arkusze organizacyjny pracy szkoły na rok szkolny 1992/93*.

katechizowała Mirosława Juraszewska i ks. proboszcz Henryk Mindykowski, a w klasach I-III w Pałubinku i Karolewie przeważnie wychowawczyni tych klas.²⁵

Od 1997 roku uczyła religii w Pinczynie Gabriela Dobosz.²⁶

W 1999 roku weszła w życie reforma edukacji. W jej wyniku powstał Zespół Kształcenia i Wychowania, w skład którego wchodziły przedszkole, szkoła podstawowa i gimnazjum. W roku szkolnym 1999/2000 religii uczyli ks. proboszcz Mindykowski i ks. wikariusz Tadeusz Olszewski. Od września 2000 roku przeniesiono klasy I-III ze szkoły w Pałubinku i Karolewie do Pinczyna.²⁷ Katechizuje od 2004 roku ks. proboszcz M. Bizoń, każdorazowo ks. wikariusz i jedna osoba świecka.

W Górze w szkole podstawowej uczy religii pani Górecka.

§ 3. Chór „Cecylia”.

W okresie I wojny światowej z inicjatywy ks. Hoffmanna powstał zaczątek chóru kościelnego. Oprócz pieśni religijnych uczono się polskich pieśni patriotycznych. Ks. Stanisław Hoffmann sam uczył śpiewu i innych wciągał do tej pracy. Własnoręcznie drukował tablice z tekstami pieśni i wieszał na filarach kościelnych, aby wszyscy mogli z nich korzystać.²⁸

Właściwy rozwój chóru datuje się od maja 1923 roku, kiedy w karczmie F. Ossowskiego zebrało się kilkunastu zapaleńców i miłośników śpiewu, pod przewodnictwem nauczycieli – Władysława Smukały z Pinczyna i Bronisława Lampkowskiego z Pałubinka. Na tym spotkaniu powołano do życia Towarzystwo Śpiewu „Cecylia”. Dyrygentem chóru został W. Smukała, a prezesem B. Lampkowski.

²⁵ AZKiWP, *Arkusze organizacyjny pracy szkoły na rok szkolny 1994/95.*

²⁶ AZKiWP, *Arkusze organizacyjny pracy szkoły na rok szkolny 1997/98.*

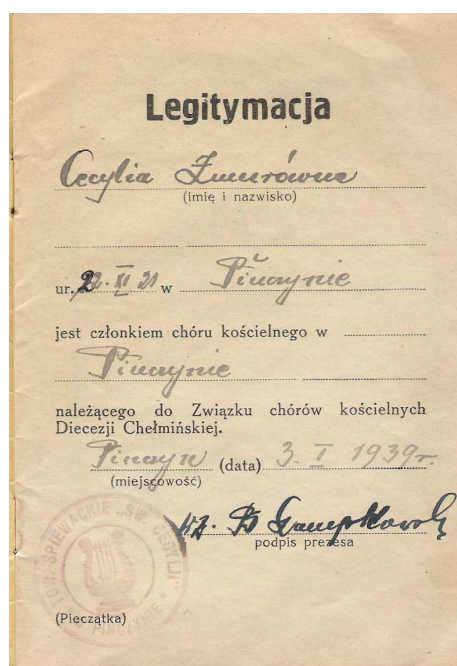
²⁷ AZKiWP, *Arkusze organizacyjny pracy szkoły na rok szkolny 1999/2000 i 2000/2001.*

²⁸ E. Wiśniowska, *dz. cyt.*, s. 57.

1. Towarzystwo Śpiewu – zdjęcie z ok.1935 roku.

Pierwszymi członkami towarzystwa byli: Augustyn Lipka, Bronisław i Ignacy Lubawscy, Monika Łepok, Aniela i Stanisław Modrzejewscy, Bernard i Augustyn Smukała, Bronisława Ważna.²⁹ Stopniowo przybywali nowi członkowie: Bronisława Biernacka, Agnieszka Brandt, Franciszek i Czesław Lemka, Jadwiga Lipka.³⁰ Liczba członków chóru wynosiła około 40 osób.

2. Legitymacja członka chóru kościelnego.

²⁹ Tamże, s. 99.

³⁰ Tamże, s. 100.

Doniosłym wydarzeniem w pierwszym okresie działalności chóru była uroczystość poświęcenia sztandaru w 1926 roku. Dokonał jej ks. kanonik Wacław Lewandowski, prezes i patron Związku Kół Śpiewaczych na Pomorzu.³¹

„Cecylia” występowała na swoim terenie z okazji świąt państwowych i kościelnych. Uświetniała też uroczystości rodzinne, szczególnie śluby i imieniny swoich członków. Chór brał też udział co roku w konkursach kół śpiewaczych okręgu tczewsko-starogardzkiego w Starogardzie i Tczewie, jak również w Toruniu. Odnosił sukcesy, ale zdobyte dyplomy i dokumentacja zaginęły.

Działalność chóru zaczęła stopniowo zamierać od 1961 roku, kiedy Władysław Smukała zamieszkał w Gdyni i zrezygnował z kierownictwa zespołem. Nie znaleziono odpowiedniej osoby, która podjęłaby się prowadzenia chóru. Zakończył on swą działalność występem 22 lipca 1966 roku z okazji otwarcia Domu Ludowego. Zjechali się wtedy do Pinczyna wszyscy członkowie „Cecylii”.³²

³¹ *Tamże*, s.102.

³² *Tamże*, s.112.

§ 4. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży i Żywy Różaniec.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży swymi korzeniami sięga początku XX wieku i było częścią składową Akcji Katolickiej, ale z własnymi władzami i strukturą organizacyjną.³³ Pod opieką parafii w Pinczynie, przed wojną, działało Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej i Żeńskiej. Spotkania z dziewczętami prowadziły Stanisława Olszewska ze Starogardu i nauczycielka Julianna Narloch z Pałubinka.³⁴ Młodzieżą męską opiekował się ks. Stanisław Hoffmann.

3. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej z ks. S. Hoffmannem w 1933 roku.

KSM-y miały swój hymn, który śpiewano na melodię pieśni „Wojenko, wojenko”. Słowa tego hymnu w pewnym stopniu odzwierciedlają zakres działalności tego stowarzyszenia:

*Hej KSM nasze, to zuchów gromada,
Co się nie ulęknie choćby wilków stada.
Bo w stowarzyszeniu druhny wybierane,
Myślą swą i czynem ojczyźnie oddane.
Chociaż wichry, burze szaleją dokoła,
Myśl nasza pogodna, pieśń nasza wesola.*

³³ Zob. P. Chudziński, *Zmierzając ku doskonałości. Historia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w zarysie: lata 1919-1951*, Gniezno 2002, s. 23-28.

³⁴ E. Wiśniowska, *dz. cyt.* s. 45.

*Nas nie straszą burze ani pory grzmotów,
 Młodość skrzydła daje do podniebnych lotów.
 Komu smutek, troski zachmurzyły czoło,
 Niech wstępuje do nas, będzie mu wesoło.
 U nas troski giną, smutek się rozprasza,
 KSM niech żyje, to rodzina nasza.*

Władze komunistyczne po II wojnie światowej zabroniły wszelkiego niezależnego zrzeszania się.

Głównym inicjatorem reaktywowania KSM był ks. prałat Antoni Sołtysik z Krakowa. 10 października 1990 roku Konferencja Episkopatu Polski wydała dekret powołujący do życia Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży jako organizację ogólnopolską, nadając jej osobowość prawną kościelną. Ojciec Święty Jan Paweł II zaakceptował reaktywowanie KSM-u. W przemówieniu wygłoszonym do przedstawicieli Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży 15 kwietnia 1995 roku powiedział m.in.: „Gdy na was patrzę, tak licznie tu obecnych, bardzo się raduję, wszak młodzi są nadzieją, są młodością Kościoła. Raduję się nade wszystko jednak z tego powodu, że po tylu latach przerwy Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży mogło się w Polsce na nowo odrodzić”.³⁵

W diecezji pelplińskiej Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży reaktywował biskup diecezjalny Jan Bernard Szłaga 21 listopada 1993 roku. Od początku jego asystentem diecezjalnym jest ks. Antoni Bączkowski.³⁶

Praca formacyjna opiera się na podstawowej zasadzie KSM-u, która jest również jego zawołaniem: „Przez cnotę, naukę i pracę służyć Bogu i Ojczyźnie”. Dzisiejszy hymn Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży jest następujący:

*Hej do apelu stańmy wraz
 Budować Polskę nową!
 Ojczyzna wolna wzywa nas
 Do pracy ręką głową.
 Nie wydrze jej nam żaden wróg
 Tak nam dopomóż Bóg!*

³⁵ Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II skierowane do przedstawicieli Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Watykanie 15 kwietnia 1995 r. W: A. Bączkowski, S. Chodźko, P. Faliński, K. Guzalek, Z. Mistak, K. Prus, A. Sołtysik, J. Zimny, J. Żytowiecki (Red.) *Podręcznik. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży*, Kraków 1999, s. 151.

³⁶ *XV-lecie reaktywowania Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*, „Pielgrzym”, 417 (2005), nr 24, dodatek specjalny.

*Młodzieży Polskę nową twórz
Potężną Bogu miłą
Gdy z nami Bóg przeciw nam któż
On jest najwyższą siłą
Zwycięzym znój i stromość dróg
Tak nam dopomóż Bóg!*

*Sztandarem naszym będzie Krzyż
Co ojców wiódł do chwały
I nas powiedzie także wzwyż
Gdzie buja orzeł biały
Ojczyźnie sptacim święty dług
Tak nam dopomóż Bóg!*

Na forum diecezjalnym KSM spotyka się kilka razy w roku, z czego dwa spotkania przeżywane są na sportowo (Diecezjada; piłka nożna chłopców i siatkówka dziewcząt o puchar przewodniczącego Krajowej Rady KSM).

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży przy parafii p.w. św. Elżbiety w Pinczynie rozpoczęło na nowo swoją działalność w styczniu 1999 roku. Założycielem tego oddziału był ks. proboszcz Henryk Mindykowski. Pierwszym przewodniczącym była Joanna Drózkowska.³⁷ Od 1 lipca 1999 roku funkcję asystenta oddziału przejął ks. wikariusz Tadeusz Olszewski. Każdorazowo przy zmianach personalnych kolejni wikariusze pełnili funkcję asystenta kościelnego KSM. Formalnie oddział parafialny Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Pinczynie został powołany przez Zarząd Diecezjalny Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Diecezji Pelplińskiej zgodnie ze Statutem KSM (par.7) i wpisany do Katalogu Oddziałów pod numerem 032-3006-000. Decyzję zatwierdził 26 listopada 2000 roku ks. bp prof. dr hab. Jan Bernard Szlaga.

³⁷ APP, *Kronika Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Pinczynie.*

Młodzież należąca do Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Pinczynie uczestniczyła w spotkaniach okręgu starogardzkiego (21 września 2002 r., 27 września 2003 r.), brała udział w Światowych Dniach Młodzieży organizowanych w diecezji każdorazowo w Niedzielę Palmową (13 kwietnia 2003 r. w Kościerzynie; 4 kwietnia 2004 r. również w Kościerzynie). Podczas wakacji bądź ferii zimowych przedstawiciele oddziału w Pinczynie byli na rekolekcjach (31.01.-4.02. 2003 – 3 osoby; 1-9.07.2003 r. – 1 osoba; 19-23.02.2004 r. – 7 osób; 12-20.07.2004 r. – 1 osoba; w rekolekcjach zimowych w 2005 r.- 9 osób; 28.06.-6.07.2005 r. – 6 osób).³⁸

W październiku 2001 r. w ramach KSM została utworzona młodzieżowa Róża Różańcowa. Szesnastego dnia każdego miesiąca członkowie KSM przygotowują Apel Jasnogórski. W 2003 roku zorganizowali dla młodzieży z parafii zabawę karnawałową, rajd pieszy, ognisko. Uczestniczyli też w przedstawieniu „Misterium Męki Pańskiej” w kościele parafialnym.³⁹ W 2004 i w 2005 roku przygotowali dla dzieci z ubogich rodzin wigilijne przedstawienie, poczęstunek i prezenty.⁴⁰

Młodzież należąca do stowarzyszenia ma swoje spotkania w parafii w każdy piątek. Od września 2005 roku młodzi są zaangażowani w tworzenie boiska do siatkówki. Podczas XIV Diecezjalnego Zjazdu Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży oddział w Pinczynie otrzymał wyróżnienie za wywiązywanie się ze swoich statutowych zobowiązań.⁴¹

Organizacją działającą w parafii p. w. Elżbiety w Pinczynie „od zawsze” są róże różańcowe. W sprawozdaniu z 1949 roku ks. proboszcz Kirstein podaje, że w parafii jest żywy różaniec matek oraz dziewic oraz że w parafialnej bibliotece żywy różaniec ma swój dział liczący 44 tomy (dla porównania: biblioteka liczyła w całości 150 tomów).⁴²

Obecnie jest 8 róż różańcowych kobiet i jedna młodzieżowa w Pinczynie oraz jedna róża w Górze, którą założył ks. proboszcz Mieczysław Bizoń. On też sprawuje duchową opiekę nad nimi. Spotkania członkiń żywego różańca odbywają się w każdą pierwszą sobotę miesiąca. Najpierw jest nabożeństwo eucharystyczne, potem spotkanie w salce połączone z wykładem. Odbywają się też wyjazdy do różnych sanktuariów.

³⁸ *Tamże.*

³⁹ APP, *Sprawozdanie z działalności oddziału KSM przy parafii p.w. św. Elżbiety w Pinczynie za okres od listopada 2002 do października 2003.*

⁴⁰ APP, *Kronika Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Pinczynie.*

⁴¹ XIV Diecezjalny Zjazd Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, „Pielgrzym”, 418 (2005), nr 25, s. 7.

⁴² ADP, *Sprawozdanie ze stanu parafii za rok 1949.*

Róże różańcowe mają swoją chorągiew.⁴³

Owoce peregrynacji obrazu Jezusa Miłosiernego w parafii (listopad 2004 rok) jest bractwo miłosierdzia. Liczy ono 20 osób, które spotykają się w pierwsze czwartki miesiąca. W każdy czwartek po Mszy św. odmawiają koronkę do Miłosierdzia Bożego. Opiekę duchową nad tą grupą sprawuje ks. wikariusz Sławomir Ossowicki. Jest on również opiekunem grupy ministrantów.⁴⁴

⁴³ DWA, Wywiad z ks. M. Bizoniem.

⁴⁴ Tamże.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując pracę na temat dziejów parafii Pinczyn w latach 1920-2005 można wysnuć kilka wniosków.

Rozważając życie religijne wspólnoty, można stwierdzić, że duszpasterze pracujący wśród wiernych parafii Pinczyn, wykonywali swoje obowiązki duszpasterskie z ofiarnością, ks. Hoffmann i ks. Rogalski zapłacili za to własnym życiem. Wierni licznie brali udział w szafarstwie sakramentów oraz w akcjach organizowanych przez duszpasterzy (budowa nowego kościoła, budowa kaplicy w Górze, chór).

Wspólnota wiernych, tworząca parafię p.w. św. Elżbiety jawi się jako grupa zróżnicowana z tego powodu, że parafia obejmuje mieszkańców z pięciu wsi sołeckich (jedna z nich leży na terenie innej gminy) i przysiółka Biały Bukowiec. Większa odległość od kościoła, który jest w Pinczynie, była i jest powodem częstszej nieobecności i mniejszego zaangażowania w życie parafii. Zawsze jednak duszpasterze potrafili mobilizować do pracy na rzecz dobra całej wspólnoty. Przykładem jest ks. Stanisław Hoffmann, który dał pracę ludziom przy budowie kościoła czy zorganizował zwózkę kamieni w celu utwardzenia drogi do Zblewa. Współcześnie inicjatorem budowy kaplicy w Górze, nowej plebani czy przykościelnego parkingu był ks. Henryk Mindykowski.

Spojrzyć też należy na odbicie stosunków państwa do Kościoła w pinczyńskiej parafii. Układały się one poprawnie, jedynie zabór ziemi parafialnej i usunięcie religii ze szkoły zachwiały istniejący spokój.

Piękną kontynuacją przedwojennej historii jest reaktywowanie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży i utworzenie oddziału w Pinczynie. Nie udało się natomiast parafianom kontynuować działalności chóru, a parafia słynęła z pięknego śpiewu. Duszpasterze potrafili jednak wypełniać swoją misję. Przez cały ten okres, mimo okupacji hitlerowskiej i ateizacji w latach 1945-1989, w parafii udzielano sakramentów, odbywały się pogrzeby chrześcijańskie, katechizowano dzieci. Troszczono się o kościół, jego wystrój i konieczne remonty. Odbywały się rekolekcje i działał Żywy Różaniec.

Praca ta pomimo wąskich ram chronologicznych i ograniczonego zakresu terytorialnego i rzeczowego nie rości sobie pretensji do bycia wyczerpującym studium. Niektóre zagadnienia z powodu braku materiałów źródłowych zostały potraktowane bardzo syntetycznie, np.: sprawa cmentarza.

Bardzo interesujące mogłoby być gruntowne przebadanie przemian społecznych zachodzących po II wojnie światowej i ich wpływ na życie religijne analizowanej parafii.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

ARCHIWUM DIECEZJALNE W PELPLINIE

1. *Sprawozdania ze stanu parafii za lata 1946 – 1981.*
2. *Directorium et elenchus pro anno domini 1927 – 1939.*
3. *Orędowniki diecezji chełmińskiej za lata 1958 - 1991.*
4. *Spisy duchowieństwa diecezji pelplińskiej za lata 1992 – 2005.*
5. *Spis duchowieństwa diecezji toruńskiej za rok 2000.*

ARCHIWUM PARAFII PINCZYN

1. *Liber Baptisatorum 1920 – 1960.*
2. *Liber Baptisatorum 1961 –*
3. *Liber Confirmatorum 1950 – 1989.*
4. *Liber Confirmatorum 1990 –*
5. *Liber Copulatorum 1875 – 1939.*
6. *Liber Copulatorum 1940 – 1951.*
7. *Liber Copulatorum 1952 – 1978.*
8. *Liber Copulatorum 1979 – 1995.*
9. *Liber Copulatorum 1996 –*
10. *Liber Mortuorum 1875 – 1939.*
11. *Liber Mortuorum 1940 – 1963.*
12. *Liber Mortuorum 1964 – 1995.*
13. *Liber Mortuorum 1996 –*
14. *Kronika Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży.*

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BYDGOSZCZY

1. Akta dotyczące budowy kościoła w Pinczynie w latach 1924 – 1926 (sygn. 3662).

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W GDAŃSKU

1. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* wydany pod redakcją Chlebowskiego B., Walewskiego W., Warszawa 1887.

ARCHIWUM ZESPOŁU KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA W PINCZYNI

1. Arkusze organizacyjne pracy szkoły w latach 1990 – 2005.

URZĄD GMINY ZBLEWO

1. Ewidencja ludności za lata 1976 – 2005.
2. Ewidencja działalności gospodarczej za rok 2005.
3. Ewidencja działalności rolniczej za rok 2005.

DOKUMENTY WŁASNE AUTORA

1. Wywiady z księżmi, którzy pracowali i pracującymi obecnie w parafii Pinczyn (ks. M. Bizoń, ks. M. Zabrocki, ks. P. Czaja, ks. M. Wensierski, ks. S. Ossowicki).
2. Zdjęcia i pamiątki udostępnione przez panią T. Krzyżyńską.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

1. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, Poznań 1984.
2. Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1967.
3. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
4. Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, Poznań 2003.
5. *Statuty I Synodu Diecezji Pelplińskiej*, Pelplin 2001.

OPRACOWANIA

1. Bączkowski A. (Red.): *Podręcznik. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży*, Kraków 1999.
2. Chudziński P.: *Zmierzając ku doskonałości. Historia Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w zarysie: lata 1919 – 1951*, Gniezno 2002.
3. Davies N.: *Boże igrzysko. Historia Polski*, T. 2. Kraków 1992.
4. Doppke J.: *Katechizacja w Polsce 1945 – 1990*, Pelplin 1998.
5. Kasyna W.: *Z żałobnej karty*, „Pielgrzym”, 428 (2006). Nr 9.
6. Kreja B.: *Nazwy miejscowe Kociewia i okolicy*, Gdańsk 1988.
7. Kujot S.: *Kto założył parafie w dawnej diecezji chełmińskiej*, Toruń 1903.
8. Landowski R.: *Nowy bedeker kociewski*, Gdańsk 2002.
9. Micewski A.: *Kościół – Państwo 1945-1989*, Warszawa 1994.
10. Milewski J.: *Mały słownik duchownych Kociewia ofiar represji 1939-1956*, Starogard Gdański 1994.
11. Milewski J.: *Pojezierze kociewskie i okolice. Przewodnik turystyczny*, Gdańsk 1984.
12. Milewski J., Skonka Cz.: *Kociewie. Przewodnik turystyczny*, Gdańsk 1977.
13. Mross H.: *Słownik biograficzny kapłanów diecezji chełmińskiej wyświęconych w latach 1881-1920*, Pelplin 1995.
14. Pierzynowska G.: *Kapliczki i krzyże przydrożne Kociewia*, Tczew – Pelplin 2005.
15. Szpet J. (Red.): *Słownik nauki religii*, Poznań 1994.
16. Walkusz J.: *Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918-1939*, Pelplin 1992.
17. Wiczyński T., Szwoch R.: *Kociewie kraina wśród lasów, jezior i rzek*, Starogard Gdański 2005.
18. Wiśniowska E.: *Pinczyn. Monografia wsi kociewskiej*, Gdańsk 1981.
19. *XV-lecie reaktywowania Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*, „Pielgrzym”, 417 (2005). Nr 24 dodatek specjalny.